Acerca de este libro

Esta es una copia digital de un libro que, durante generaciones, se ha conservado en las estanterías de una biblioteca, hasta que Google ha decidido escanearlo como parte de un proyecto que pretende que sea posible descubrir en línea libros de todo el mundo.

Ha sobrevivido tantos años como para que los derechos de autor hayan expirado y el libro pase a ser de dominio público. El que un libro sea de dominio público significa que nunca ha estado protegido por derechos de autor, o bien que el período legal de estos derechos ya ha expirado. Es posible que una misma obra sea de dominio público en unos países y, sin embargo, no lo sea en otros. Los libros de dominio público son nuestras puertas hacia el pasado, suponen un patrimonio histórico, cultural y de conocimientos que, a menudo, resulta difícil de descubrir.

Todas las anotaciones, marcas y otras señales en los márgenes que estén presentes en el volumen original aparecerán también en este archivo como testimonio del largo viaje que el libro ha recorrido desde el editor hasta la biblioteca y, finalmente, hasta usted.

Normas de uso

Google se enorgullece de poder colaborar con distintas bibliotecas para digitalizar los materiales de dominio público a fin de hacerlos accesibles a todo el mundo. Los libros de dominio público son patrimonio de todos, nosotros somos sus humildes guardianes. No obstante, se trata de un trabajo caro. Por este motivo, y para poder ofrecer este recurso, hemos tomado medidas para evitar que se produzca un abuso por parte de terceros con fines comerciales, y hemos incluido restricciones técnicas sobre las solicitudes automatizadas.

Asimismo, le pedimos que:

+ *Haga un uso exclusivamente no comercial de estos archivos* Hemos diseñado la Búsqueda de libros de Google para el uso de particulares; como tal, le pedimos que utilice estos archivos con fines personales, y no comerciales.

+ *No envíe solicitudes automatizadas* Por favor, no envíe solicitudes automatizadas de ningún tipo al sistema de Google. Si está llevando a cabo una investigación sobre traducción automática, reconocimiento óptico de caracteres u otros campos para los que resulte útil disfrutar de acceso a una gran cantidad de texto, por favor, envíenos un mensaje. Fomentamos el uso de materiales de dominio público con estos propósitos y seguro que podremos ayudarle.

+ *Conserve la atribución* La filigrana de Google que verá en todos los archivos es fundamental para informar a los usuarios sobre este proyecto y ayudarles a encontrar materiales adicionales en la Búsqueda de libros de Google. Por favor, no la elimine.

+ *Manténgase siempre dentro de la legalidad* Sea cual sea el uso que haga de estos materiales, recuerde que es responsable de asegurarse de que todo lo que hace es legal. No dé por sentado que, por el hecho de que una obra se considere de dominio público para los usuarios de los Estados Unidos, lo será también para los usuarios de otros países. La legislación sobre derechos de autor varía de un país a otro, y no podemos facilitar información sobre si está permitido un uso específico de algún libro. Por favor, no suponga que la aparición de un libro en nuestro programa significa que se puede utilizar de igual manera en todo el mundo. La responsabilidad ante la infracción de los derechos de autor puede ser muy grave.

Acerca de la Búsqueda de libros de Google

El objetivo de Google consiste en organizar información procedente de todo el mundo y hacerla accesible y útil de forma universal. El programa de Búsqueda de libros de Google ayuda a los lectores a descubrir los libros de todo el mundo a la vez que ayuda a autores y editores a llegar a nuevas audiencias. Podrá realizar búsquedas en el texto completo de este libro en la web, en la página `http://books.google.com`

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Digitized by Google

R. Amt. 362 c

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

ANTIQVITATVM ROMANARVM

BREVIS

DESCRIPTIO

IN VSVM LECTIONVM.

EDIDIT

GOTTLOB BENEDICTVS SCHIRACH.

EDITIO ALTERA,

LONGE AVCTIOR ET EMENDATIOR.

ALTENBVRGI

EX OFFICINA RICHTERIA

MDCCLXXI.

Digitized by Google

Digitized by Google

VIRO
SVMME VENERABILI
IOHANNI BENEDICTO
CARPZOVIO
SACR. THEOLOG. DOCTORI,
MONASTERII IMPERIAL. AC LIB. REGIOLVTERENSIS PRAESVLI ET ABBATI,
PROFESSORI PVBL. ORDIN. LITERARVM SACRARVM, ET GRAECAE LINGVAE, IN ACADEMIA IVLIA CAROLINA,
THEOLOGORVM ORDINIS H. T. DECANO.

Digitized by Google

Digitized by Google

VIR SVMME VENERABILIS,

Nullum mihi argumentum, ſiue vt elegantius loquar, thema, *ſuccurrit, quo exornare dedicationem poſſim meam. In anguſtiis itaque doctis verſatus, diu, quid potiſſimum ſcriberem, mecum reputaui. Quodſi, more maiorum, de laudibus TVIS diſſerere vellem, moles illarum libello paruulo non ſatis accommodata videretur; deinde vero etiam TV me praecone non indiges. Nominaſſe TE, VIR eruditiſſime, ſufficit. Forent ſine dubio, qui me, de TVIS meritis verba facientem, irriderent lepide: neque, puto, temere. Lucerna, dicerent, praeit ille nos, claro die. Praeterea* ſolitum *dedicantium inſtrumentum eſt* tympanum laudatorium, *interdum adeo raucum, vt aures teretes laedat. Colit TE vero reverentia mea,* praeter ſolitum *magna, amor candidior communi, obſeruantia judicio certo nata. Horum itaque ſenſuum teſtem, et documentum epiſtolam meam velim exſtare. Addo, non quia mos, ſed quia fas eſt, preces, TVA chariſſima beniuolentia et amore me vt inpoſterum complecti, et nihil vnquam de TVA amicitia remittere velis. Liceat mihi,*

Digitized by Google

quod TIBI saepius significaui, hoc loco palam profiteri, me in TVIS doctissimis colloquiis et consuetudine magnam partem molestiae, ex plurimis occupationum oneribus collectae, deponere, solatiumque illud vitae meae non leue existimare. Largiare et inposterum suauissimam illam mihi voluptatem, quam, vt loco bono collocatam intelligas, omni studio et cura contendam. Solent alii in fine dedicationum vota quam amplissima vouere, sed vereor, ne lassis se impediat verbis talis elegantia. Ego vero non adeo sum elegans; et nisi fallor longiores dedicationes TIBI nunquam placuerunt. Opto vero maxime, vt omnia mea TIBI placeant, ego ipse vsque placeam

NOMINIS TVI

OBSERVANTISSIMVS

GOTTLOB BENEDICTVS SCHIRACH.

PRAE-

Digitized by Google

PRAEFATIO
NOVAE HVIVS EDITIONIS.

Quam, ante ſex annos et quod excurrit, operam impendi Antiquitatum Romanarum deſcriptioni edendae, illam adeo bene acceptam a viris doctis, vt plurimis in *Academiis* et *Scholis* magiſtri huius diſciplinae ea vterentur, non laeto modo, verum etiam gratiſſimo animo intellexi. Prodit itaque, neceſſitate poſtulante, altera Editio. Plagulae illae *duae* Burmanni, quae primam huius libelli componendi occaſionem dederunt, iam plane euanuerunt, vt iure quodam meo hanc mihi operam tribuere tuto poſſim. In *altera* hac, quam viris doctis trado, Editione curae poſteriores ſic occupatae fuerunt, vt nulla fere pagina ſine linea abiret. Praeſertim capita de Iure publico et ciuili Romanorum refinxi; nouum praeterea caput *de re literaria Romanorum*, addere ad calcem libelli, viſum fuit. Facili pacto ampliorem libellum conficere potuiſſem; ſed tum certare cum aliis Antiquitatis doctoribus voluiſſe ego viderer; quod quidem plane nolui. Dicata opella mea eſt inprimis eorum ſtudiis, quorum res et conditio exigit, vt breuiſſimo compendiolo vtantur. Quare, quam maxime potui, curaui, vt breuiſſime omnia

Digitized by Google

modo indicarem, et nutu significarem. Abstinui ab omni illa vbertate, qua me dudum superatum a viris doctissimis animaduertebam. Quoad vero licuit, verba accuratissime delegi, talia, quae, vt decebat compendiolum, explicanda essent, et copiam doctori facerent multa dicendi. Qui plura volent, in exponendo hoc Compendiolo, optime vocabunt in subsidium tum alias Institutiones Antiquitatum Romanarum, tum Antiquitates Cellarii editas ab cel. *Walchio* V. Cl. quem honoris causa nomino, colo, et amo. Iis vero viris doctissimis, qui compendio meo hactenus vsi sunt, inprimis cel. *Klotzio*, *Bodenio*, *Frickio* et aliis denuo me, hac repetita editione, quam commendatissimum esse cupio. Spes est fore, vt peritis etiam Scholarum magistris haec opella nostra probata sit, atque accepta. Scr. *Helmstadii*, in Academia *Iulia Carolina*. Pridie Fest. Paschat. MDCCLXXI.

PRAE-

Digitized by Google

PRAEFATIO
PRIMAE EDITIONIS.

Quanquam praeuidebam fore ſine dubio, qui curam noſtram in *Burmanni* Antiquitatibus denuo edendis iudicarent aut inutilem, aut certe alio quo crimine vituperandam, denique qui noſtrae huic opellae inuidiam facerent; tamen multis de cauſis, iisdemque idoneis perficere, quod conſtitueram, curaui. Nam prius coeli ruinam, quam id opinanti, mihi cura eſt impoſita, vt hoc *Burmanni Antiquitatum Compendiolum*, quia magnopere deſideratum apud librarios non inueniretur, in publicum redire iuberem, quibus nec ipſis precibus morem geſſiſſem, niſi, re diligentius conſiderata, apparuiſſet quaedam vtilitas, quae inde in adoleſcentulos Antiquitatum Romanarum ſtudioſos redundare poſſet. Non vero id nos egiſſe putes, vt aut Antiquitates ipſi eo libello traderemus, aut ca-

Digitized by Google

ſtigaremus Burmannum; illud enim in tanta Antiquitatum libellorum copia fuiſſet temerarium, nec noſtrae aetati vllo modo condonandum, hoc vero ſi ſpectaſſem, mihi Burmannus ipſe, Vir in hoc litterarum genere longe doctiſſimus, ſane reſpondiſſet, quod Terentius calumniatoribus: facit nae intelligendo, vt nihil intelligat. Verum vt accipias paucis, quae huius libelli noſtraeque in eo collocatae operae ſit ratio; primum Compendiolum Burmannianum tantum recudendum curare conſtitueramus, ne verbo quidem mutato, poſtea vero, vbi ad eam rem acceſſimus, paſſim, quin pleriſque locis quaedam neceſſario addenda eſſe, ſi vſui deberet eſſe lectionum accommodatum, intelleximus, quae omittere religioni habentes, pauciſſimis, verbo ſaepe addere, operam nauauimus. Sed, quia hac ratione, ſi nulla eſſet diſtinctio, capita nimis longa creſcere videbantur, vt magis accommodaretur lectionibus, diſtinximus in paragraphos, et, vbi erat neceſſe, in Sectiones, quantum vero fieri potuit, omnem

reti-

Digitized by Google

retinere autoris ordinem, officium duximus nostrum, nec nisi vrgente necessitate, mutauimus. Praeterea tria a nobis reperies adiecta autori, suo quaeque loco, capita; verum aliter hac in re versari non permittebat omnis consilii ratio. Primum nos nouum adiunximus caput *de aedificiis Vrbis Romanae*, quod in tali compendio, ad intelligendas ceteras Antiquitatum partes necessario requiri videbatur; nec eadem de causa non singulari capite egimus *de Iure Romanorum publico*, quatenus pertinebat ad nostrum consilium, et tandem de *nauali militia Romanorum*, ad calcem libelli paucula adiungenda duximus. Quae vno quoque loco praeterea sint aucta, facile reperies, et quomodo opella successerit, ipse iudicabis; vbi si quae alia tibi visa fuerint, aut minus recta, condones, magno opere cupimus, errorem aetati, et quaecunque sita in nostra potestate essent, ea vt nos praestaremus, curasse, tibi persuadeas. Praeprimis id nos omnino spectasse cogites, velimus, vt non exponeremus res, sed indicare-

Digitized by Google

R. Amt. 362 c

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

ANTIQVITATVM ROMANARVM

BREVIS

DESCRIPTIO

IN VSVM LECTIONVM.

EDIDIT

GOTTLOB BENEDICTVS SCHIRACH.

EDITIO ALTERA,

LONGE AVCTIOR ET EMENDATIOR.

ALTENBVRGI

EX OFFICINA RICHTERIA

MDCCLXXI.

Wb/69/200

Digitized by Google

Digitized by Google

VIRO
SVMME VENERABILI
IOHANNI BENEDICTO
CARPZOVIO
SACR. THEOLOG. DOCTORI,
MONASTERII IMPERIAL. AC LIB. REGIOLVTERENSIS PRAESVLI ET ABBATI,
PROFESSORI PVBL. ORDIN. LITERARVM SACRARVM, ET GRAECAE LINGVAE, IN ACADEMIA IVLIA CAROLINA,
THEOLOGORVM ORDINIS H. T. DECANO.

Digitized by Google

Digitized by Google

VIR SVMME VENERABILIS,

Nullum mihi argumentum, ſiue vt elegantius loquar, thema, *ſuccurrit, quo exornare dedicationem poſſim meam. In anguſtiis itaque doctis verſatus, diu, quid potiſſimum ſcriberem, mecum reputaui. Quodſi, more maiorum, de laudibus TVIS diſſerere vellem, moles illarum libello paruulo non ſatis accommodata videretur; deinde vero etiam TV me praecone non indiges. Nominaſſe TE, VIR eruditiſſime, ſufficit. Forent ſine dubio, qui me, de TVIS meritis verba facientem, irriderent lepide: neque, putò, temere. Lucerna, dicerent, praeit ille nos, claro die. Praeterea* ſolitum *dedicantium inſtrumentum eſt* tympanum laudatorium, *interdum adeo raucum, vt aures teretes laedat. Colit TE vero reverentia mea,* praeter ſolitum *magna, amor candidior communi, obſeruantia judicio certo nata. Horum itaque ſenſuum teſtem, et documentum epiſtolam meam velim exſtare. Addo, non quia mos, ſed quia fas eſt, preces, TVA chariſſima beniuolentia et amore me vt inpoſterum complecti, et nihil vnquam de TVA amicitia remittere velis. Liceat mihi,*

Digitized by Google

quod TIBI saepius significaui, hoc loco palam profiteri, me in TVIS doctissimis colloquiis et consuetudine magnam partem molestiae, ex plurimis occupationum oneribus collectae, deponere, solatiumque illud vitae meae non leue existimare. Largiare et inposterum suauissimam illam mihi voluptatem, quam, vt loco bono collocatam intelligas, omni studio et cura contendam. Solent alii in fine dedicationum vota quam amplissima vouere, sed vereor, ne lassis se impediat verbis talis elegantia. Ego vero non adeo sum elegans; et nisi fallor longiores dedicationes TIBI nunquam placuerunt. Opto vero maxime, vt omnia mea TIBI placeant, ego ipse vsque placeam

NOMINIS TVI

OBSERVANTISSIMVS

GOTTLOB BENEDICTVS SCHIRACH.

PRAE-

Digitized by Google

PRAEFATIO
NOVAE HVIVS EDITIONIS.

Quam, ante ſex annos et quod excurrit, operam impendi Antiquitatum Romanarum deſcriptioni edendae, illam adeo bene acceptam a viris doctis, vt plurimis in *Academiis* et *Scholis* magiſtri huius diſciplinae ea vterentur, non laeto modo, verum etiam gratiſſimo animo intellexi. Prodit itaque, neceſſitate poſtulante, altera Editio. Plagulae illae *duae* Burmanni, quae primam huius libelli componendi occaſionem dederunt, iam plane euanuerunt, vt iure quodam meo hanc mihi operam tribuere tuto poſſim. In *altera* hac, quam viris doctis trado, Editione curae poſteriores ſic occupatae fuerunt, vt nulla fere pagina ſine linea abiret. Praeſertim capita de Iure publico et ciuili Romanorum refinxi; nouum praeterea caput *de re literaria Romanorum*, addere ad calcem libelli, viſum fuit. Facili pacto ampliorem libellum conficere potuiſſem; ſed tum certare cum aliis Antiquitatis doctoribus voluiſſe ego viderer; quod quidem plane nolui. Dicata opella mea eſt inprimis eorum ſtudiis, quorum res et conditio exigit, vt breuiſſimo compendiolo vtantur. Quare, quam maxime potui, curaui, vt breuiſſime omnia

Digitized by Google

modo indicarem, et nutu significarem. Abstinui ab omni illa vbertate, qua me dudum superatum a viris doctissimis animaduertebam. Quoad vero licuit, verba accuratissime delegi, talia, quae, vt decebat compendiolum, explicanda essent, et copiam doctori facerent multa dicendi. Qui plura volent, in exponendo hoc Compendiolo, optime vocabunt in subsidium tum alias Institutiones Antiquitatum Romanarum, tum Antiquitates Cellarii editas ab cel. *Walchio* V. Cl. quem honoris causa nomino, colo, et amo. Iis vero viris doctissimis, qui compendio meo hactenus vsi sunt, inprimis cel. *Klotzio*, *Bodenio*, *Frickio* et aliis denuo me, hac repetita editione, quam commendatissimum esse cupio. Spes est fore, vt peritis etiam Scholarum magistris haec opella nostra probata sit, atque accepta. Scr. *Helmstadii*, in Academia *Iulia Carolina*. Pridie Fest. Paschat. MDCCLXXI.

PRAE-

Digitized by Google

PRAEFATIO
PRIMAE EDITIONIS.

Quanquam praeuidebam fore ſine dubio, qui curam noſtram in *Burmanni* Antiquitatibus denuo edendis iudicarent aut inutilem, aut certe alio quo crimine vituperandam, denique qui noſtrae huic opellae inuidiam facerent; tamen multis de cauſis, iisdemque idoneis perficere, quod conſtitueram, curaui. Nam prius coeli ruinam, quam id opinanti, mihi cura eſt impoſita, vt hoc *Burmanni Antiquitatum Compendiolum*, quia magnopere deſideratum apud librarios non inueniretur, in publicum redire iuberem, quibus nec ipſis precibus morem geſſiſſem, niſi, re diligentius conſiderata, apparuiſſet quaedam vtilitas, quae inde in adoleſcentulos Antiquitatum Romanarum ſtudioſos redundare poſſet. Non vero id nos egiſſe putes, vt aut Antiquitates ipſi eo libello traderemus, aut ca-

Digitized by Google

ſtigaremus Burmannum; illud enim in tanta Antiquitatum libellorum copia fuiſſet temerarium, nec noſtrae aetati vllo modo condonandum, hoc vero ſi ſpectaſſem, mihi Burmannus ipſe, Vir in hoc litterarum genere longe doctiſſimus, ſane reſpondiſſet, quod Terentius calumniatoribus: facit nae intelligendo, vt nihil intelligat. Verum vt accipias paucis, quae huius libelli noſtraeque in eo collocatae operae ſit ratio; primum Compendiolum Burmannianum tantum recudendum curare conſtitueramus, ne verbo quidem mutato, poſtea vero, vbi ad eam rem acceſſimus, paſſim, quin pleriſque locis quaedam neceſſario addenda eſſe, ſi vſui deberet eſſe lectionum accommodatum, intelleximus, quae omittere religioni habentes, pauciſſimis, verbo ſaepe addere, operam nauauimus. Sed, quia hac ratione, ſi nulla eſſet diſtinctio, capita nimis longa creſcere videbantur, vt magis accommodaretur lectionibus, diſtinximus in paragraphos, et, vbi erat neceſſe, in Sectiones, quantum vero fieri potuit, omnem

reti-

Digitized by Google

retinere autoris ordinem, officium duximus nostrum, nec nisi vrgente necessitate, mutauimus. Praeterea tria a nobis reperies adiecta autori, suo quaeque loco, capita; verum aliter hac in re versari non permittebat omnis consilii ratio. Primum nos nouum adiunximus caput *de aedificiis Vrbis Romanae*, quod in tali compendio, ad intelligendas ceteras Antiquitatum partes necessario requiri videbatur; nec eadem de causa non singulari capite egimus *de Iure Romanorum publico*, quatenus pertinebat ad nostrum consilium, et tandem de *nauali militia Romanorum*, ad calcem libelli paucula adiungenda duximus. Quae vno quoque loco praeterea sint aucta, facile reperies, et quomodo opella successerit, ipse iudicabis; vbi si quae alia tibi visa fuerint, aut minus recta, condones, magno opere cupimus, errorem aetati, et quaecunque sita in nostra potestate essent, ea vt nos praestaremus, curasse, tibi persuadeas. Praeprimis id nos omnino spectasse cogites, velimus, vt non exponeremus res, sed indicare-

Digitized by Google

caremus pauciſſimis verbis ei, qui Antiquitates docere vellet. Cum praeterea huic libello apud eos, qui exponunt Antiquitates Romanas, ſatis ſit commendationis, vt ea et ipſa inde nobis accedat apud Viros huius litterarum generis peritos, vehementer optamus. Scr. Lipſiae Calendis Septembribus. A. R. S. MDCCLXIV.

BRE-

Digitized by Google

BREVIS ANTIQVITATVM ROMANARVM DESCRIPTIO.

CAPVT I.

DE ORIGINE GENTIS ET VRBIS ROMANAE.

§. I.

Roma Vrbium princeps, condita fuiſſe dicitur a Romulo et Remo Olympiadis VII. anno primo, et a paruis initiis, progreſſu temporis ad ſummum potentiae faſtigium aſcendit, quod praecipue debet ſapienti reipublicae adminiſtrationi, bene conſtituto ordini, legibus, et inſtitutis egregiis, quibus ſuper omnes vrbes caput ſuum extulit.

§. II.

Quae de prima eius origine narrantur ita ſunt inuoluta fabulis, vt certe definiri nihil fere poſſit, niſi verum videtur reges Albanos, Coloniam in

eum

Digitized by Google

eum locum ducentes, vrbem exſtruxiſſe Romam. Nec annum, quo ſit condita, ſatis accurate et certo definire poſſumus.

§. III.

Romana ciuitas ab initio ſic fuit inſtituta, vt reges ipſi ſummam quidem exercerent poteſtatem, ſed tamen adhibitis viris ciuitatis primariis, quos *Patres* appellare ſolebant. Regibus exactis ſumma rerum venit ad *Conſules*, et *Senatum*, qui variis artibus plebi perſuadebat, vt crederet, et ſe ipſam participem eſſe reipublicae gerendae, quamuis non eſſet. Multae inde natae diſſenſiones et turbae, donec Patrum ipſorum diſcordia bella ciuilia nata, et ad vnum deferretur imperium, ſimulacro veteris reipublicae retento.

§. IV.

Tribus autem praecipue vniuscuiusque ciuitatis ſalus fundamentis innititur, quibus recte iactis, nullam, vel ſeram certe, ruinam metuet. Nimirum, vt religio caſte et ſancte ab omnibus colatur; vt ius ciuile aequaliter inter omnes adminiſtretur, et denique vt diſciplina militaris recto inſtituatur. Quid in ſingulis praeſtiterint Romani, ordine videbimus, ſi pauca de vrbe ipſa Romana praepoſuerimus.

CAPVT

Digitized by Google

CAPVT II.

DE LOCIS ET AEDIFICIIS IN VRBE MEMORABILIBVS.

§. I.

Capitolium arx Romae et templum fuit in monte Tarpeio. Sedes Rom. imperii habebatur. Pompa triumphalis in illum locum ducebatur.

§. II.

Luci loca erant arboribus densa, vni vel pluribus etiam diis consecrata, vbi sacra faciebant veteres. Erant Romae luci XXXII.

§. III.

Curiae erant duplicis generis, aliae, vbi populus curiatim congregabatur; aliae, in quibus senatus conueniebat. Insigniores erant *Hostilia*, *Iulia*, et *Pompeia*.

§. IV.

Templa aedes erant Deo cuidam aut pluribus diis sacrae; *definitae* primum, vel *effatae*, tum *consecratae*, et *dedicatae*. Templa in Vrbe fuerunt CCCCXXIV. sed longe minora, ac nostra.

§. V.

Basilicae aedificia erant Romae magnifica, figurae oblongae, columnis et simulacris ornata, ambulationibus, et argentariis, postea etiam iudiciis

Digitized by Google

diciis exercendis destinata. Genus basilicae est porticus et minor Basilica. eius genus quoddam erat *cryptoporticus*.

§. VI.

Circi loci Romae erant septi, figurae oblongae, ab altera parte rotundae, ab altera rectae. Memorari debet *circus maximus*, vbi erat *spina*, *metae*, s. columellae ex lata basi assurgentes in acutum fastigium, vtroque *spinae* fine positae. *carceres*, siue *ostia* XII. *creta*, *sedilia*. Circos ambiebant *tabernae* et *porticus*. In nonnullis circis, vt *Maximo*, fuerunt *Euripi*.

§. VII.

Amphiteatra in oui figuram erant exstructa, quibus ludi gladiatorii habebantur et ferarum venationes.

§. VIII.

Theatra ludis scenicis destinata, constabant, *scena*, *proscenio*, *postscenio*, *pulpito*, et *sedibus*, quae erant *orchestra*, *quatuordecim gradus*, et *cauea*. Primum perpetuum theatrum exstructum est A. V. C. 599. Erant illa forma fere semicirculari exstructa, et gradibus circum vndique, et *cureis* distinguebantur, etiam praeuinctionibus.

§. IX.

Aquaeductus opera erant stupendae magnitudinis, quibus aquas in vrbem ex remotissimis locis deriuabant Romani. Duplicis generis fuerunt, vel enim constabant *fistulis*, vel *fornicibus*; hi maiores, minores illi. *Castella* erant receptacula

Digitized by Google

cula laxiora aquae ex ductus lacu profluentis. Capacitas fistularum *lumen* dicebatur; castellorum custos, *castellarius*.

§. X.

Iani erant loca peruia quadriformia. Adornabantur variis signis. In Foro, ad Basilicam Aemiliam tres Iani constituti, *summus*, *medius*, *imus*.

§. XI.

Fora erant vel ciuilia vel rerum promercalium. Foro *ciuili* habebantur conuentus publici, conciones, comitia, exercebatur iurisdictio, habebantur iudicia, negotia ciuilia, s. pecuniaria.

§. XII.

Campi erant loca ab aedificiis vacua, in quibus populi conuentus, aliaque negotia publica fiebant. Praecipuus erat *Campus Martius*, post reges exactos consecratus Diis: ibi deinde *equiria* celebrabantur, delectus militum fiebat, habebantur comitia, quibus noui magistratus creari solebant, virorum illustrium statuae ponebantur.

§. XIII.

Comitium locus erat in foro, vbi causae agebantur, et comitia primum *curiata*, post *centuriata* habebantur. Ibi erant *rostra*, sic dicta a rostris nauium Antiatinarum. Rostra *noua* fuere in foro Iulio.

Digitized by Google

§. XIV.

Commemorari etiam merentur, *thermae*, et *columnae* variae, quarum praecipuae columna *Maenii*, *Traiani*, et *Antonini Pii*.

CAPVT III.

DE ROMANORVM RELIGIONE.

§. I.

Romani non omnes ſine diſcrimine deos coluerunt. Romulus ab initio paucos induxerat deos, religionemque graeca et aliarum gentium religione longe puriorem. Cautum etiam erat, ne peregrina ſacra adſciſcerentur, ſed ceremoniae nonnullae iuſſu populi communis ſuſceptae poſtea ſunt, quamquam non omnes dii qui Romae erant, Romani ſunt habendi, neque ciues Romani eos omnes coluerunt.

§. II.

Sapientiſſimo conſilio religio coniuncta apud Romanos fuit cum adminiſtratione reipublicae. Principes viri magiſtratu fungentes, ſimul obibant munera ſumma ſacra. Maxima poteſtas in rebus agendis data fuerat *auſpiciis*. Haec autem auſpicia diſtinguebantur in *maiora*, et *minora*. Magiſtratus ſummi habebant auſpicia maiora; hinc, quoniam nihil, niſi *auſpicato*, gerebatur, plebs terreri facile poterat. Hoc fundamentum putandum eſt Romanae prudentiae in re publica geren-

Digitized by Google

gerenda. *Cultus deorum* praecipue constabat *excitatione* aedium sacrarum, quae dicebantur, *templa*, *fana*, *delubra*, vel *sacella*: in his Deorum imagines adorabantur, *supplicationes instituebantur* ad *puluinaria*, quae sternebantur; denique, quae maxima religionis pars, sacrificia varia fiebant. Qui Deos *adorabant*, eos *salutare* dicebantur. Faciebant hoc vel stantes, capite operto, corpus dextrauersum in orbem circumagentes; vel procumbentes Deorum genua amplectebantur; dextramque ori admouentes osculum labiis premebant. In *Delubris* statuae vel vnius, vel plurium Deorum ponebantur. Si plures Dii in eodem delubro coluntur, dicuntur dii *assessores*. Fiebant in templis praeter supplicationes etiam *precationes solemnes*, *consecrationes*, *exsecrationes*, *deierationes*, *expiationes*, *procurationes*, vbi mala omina s. prodigia etc.

§. III.

Dii Romanorum erant vel *consentes*, siue *selecti*, qui *maiorum gentium*; vel *indigetes*, *siue heroes*, aut *semones*, qui *minorum gentium* dii vocabantur; quanquam haec posterior appellatio non distinctio propria erat, verum ad similitudinem Patrum maiorum et minorum gentium, vsurpata nonnullis fuit.

§. IV.

Penates sunt dii *aut* gentis alicuius et familiae, et tum dicuntur *dii priuati* s. familiares; *aut* totius populi, tum dicti sunt *dii publici*, aut *tutelares*, aut dii *patrii*. Colebantur in *Com-*

pluuio. *Lares* ſunt dii tutelares locorum vel Vrbis, et *publici* dicti, vel priuati i. e. domus, qua colebantur.

§. V.

Sacris qui praeerant, varii, ſed non diuerſi ordinis a reliquis ciuibus et magiſtratibus erant. Praecipui ſacerdotes ex patriciis, et qui ſummos ſimul in ciuitate honores gerebant, capiebantur. Sacerdotes vero erant vel in collegia deſcripti, vel ſingulares, et vni Deo operantes.

§. VI.

Collegia erant eorum ſacerdotum, qui nulli Deo certo ſacra faciebant, illique ſacerdotes inſigniores erant; vt

I. *Pontificum*, quorum princeps *Pontifex Maximus.* Huic collegio ſumma ſacrorum et cultus religionis tradita fuerat. Multae illis ceremoniae obſeruandae erant, partim ad augendas populi opiniones, partim ad cohibendam ipſius poteſtatem.

II. *Augurum*, quibus *Augur Maximus* praeerat. Hi per *ſigna* et *auſpicia* rei publicae gerendae conſulebant. Erat illorum: *obnuntiare: de coelo ſeruare.* Vtebantur toga praetexta, et loco inſigniori in ludis.

III. *Duumuirûm*, *decemuirûm*, et tandem *quindecimuirûm ſacris faciundis*, qui quaſi Apollinis ſacerdotes libros Sibyllinos interpretabantur. Praeſes illorum *magiſter collegii* vocabatur.

IV.

Digitized by Google

IV. *Fratrum arualium vel ambarualium.*

V. *Curionum.* Collegii praeses *curio maximus*; reliqui curiones minores dicebantur.

VI. *Fetialium*, foederum, pacis belliqne jujudicum, quorum primus *paterpatratus.*

VII. *Epulonum septemuirorum.* Creati tales ab initio tres: temporibus Sullae quatuor additi. Caesar decem fecisse dicitur.

VIII. *Sodalium Tatiorum* vel *Tatiensium*, quibus addendus

IX. *Rex Sacrorum*, iis sacris operans, quae Regibus olim peragenda fuerant; cuius vxor regina vocabatur, et

X. *Haruspices*, qui proprie ministri tantum sacrorum, gentis Hetruscae erant.

§. VII.

Qui Deo cuidam soli dicati erant, fuerunt:

I. *Flamines*, qui olim tres, *Dialis*, *Martialis*, *Quirinalis*, postea ad plures excreuerunt. Flamines vel *prodebantur* v. c. a Consule, vel *creabantur* a populo.

II. *Virgines Vestales*, quae Vestae cultui consecratae erant *capiebantur*, l. oblatione libera l. sorte, et custodes erant pignorum imperii. Praeerat eis *virgo maxima.*

III. *Salii*, qui Martis sacra curabant, eaque *mouebant*, et *condebant.* Eorum primus *Praesul*, vel *Magister Saliorum.* Salii *palatini* quatuor primi ab Numa constituti: *collini* ab Tullo Hostilio additi.

Digitized by Google

IV. *Luperci*, qui Pani faciebant.

V. *Potitii* et *Pinarii*, qui Herculi ſacrificabant.

VI. *Galli*, qui tamen nulli Romani, ſed omnes phryges, matris deûm ceremoniis praefecti erant, primus eorum erat *Archigallus*.

VII. *Bonae deae* ſacerdotes, feminae. Ab initio ſinguli ſacerdotes ſunt creati a populo ſcil. flamines, curiones etc. Collegia vero Sacerdotum collegas ſibi ſolebant *cooptare*. A. V. C. 640 lex perlata fuit, vt ſacerdotes omnes ab XVII. tribubus crearentur. Quam tamen legem Sulla abrogauit.

§. VIII.

His ſacerdotibus aderant varii miniſtri.

I. *Aeditui*.

II. *Camilli et Camillae*. *Flaminii*.

III. *Tibicines*, qui et *ludii* dicti.

IV. *Popae* et *victimarii*, et *Fictores*

V. *Praeficae*.

VI. *Deſignatores*.

VII. *Pontificum ſcribae*, *lictores* et *kalatores*.

§. IX.

Ad ipſa ſacra erat deſtinata ſuppellex ſacra, et vaſa quaedam, quae pro variis ſacris varia appellatione inſigniebantur. Praecipua erant *Acerra*, *Thuribulum*, *diſcus*, *Praefericulum*, *Sympulum*, vel *Sympuuium*, *Patera*; *Seceſpita*, *Aſpergillum*, *Ligula* etc.

CAPVT

Digitized by Google

CAPVT IV.

DE RITIBVS SACRIFICIORVM.

§. I.

Sacrificiorum ritus, varios et multiplices, omnes recenſere nimium eſſet, praecipuos tantum congeremus. Ac primo eos, qui omnibus ſacrificiis communes, deinde quosdam, qui non omnibus ſacris erant vſitati, enumerabimus.

§. II.

Communes ritus ante ſacrificium, vel eos, qui ſacrificabant, vel *hoſtias*, quae mactarentur, vel *ſacerdotes* ſpectabant, qui erant

I. Vt ſacrificaturi *caſte Deos adirent*, et a Venere abſtinerent.

II. Vt ante ſe *lauarent* aqua viua l. profluente, et puris manibus, et pura veſte accederent.

III. Vt eſſent *coronati*, vbi ſacrificia laeta erant, at in re triſti, in obſecrationibus, aut ad auertenda mala, *paſſo capillo*, *ſolutis veſtibus*, et *pede nudo*, vnde haec ſacra *nudipedalia* dicta.

IV. Vt *preces* et vota fierent ante ſacrificium.

Hoſtiae, quae adducebantur

I. Debebant eſſe *integrae*, *electae* et *probatae*.

II. *Gregales*, *opimae*, et *egregiae*, et

Digitized by Google

III. *Ornatae* et *coronatae.* Interdum etiam cornua illarum deaurari ſolebant.

§. III.

In ipſo ſacrificio obſeruabantur

I. *Indictio ſilentii*, et profanorum ablegatio ſolemni verbo: *fauete linguis*, aut: *paſcite linguas.*

II. *Inſperſio molae ſalſae*, quae *immolatio prima* erat vel *mactatio.*

III. *Libatio prima*, quae erat vel vini, mulſi, mellis, lactis vel ſimilium.

IV. *Ignis* in altari vel thuribulo *accenſio.*

V. *Adductio hoſtiae* ad aras laxo fune.

VI. *Percuſſio victimae*, quae certis ceremoniis peragebatur.

VII. *Sanguinis exceptio.*

VIII. *Excoriatio* et

IX. *Diſſectio* occiſi animalis.

X. *Extorum inſpectio* ab haruſpice; felici hoſtia *litabatur.*

XI. *Immolatio ſecunda*, qua exta rurſus mola ſalſa aſpergebantur.

XII. *Porrectio.*

XIII. *Altera libatio.*

XIV. *Dimiſſio* populi a Sacris verbo ſolemni: *Ilicet.*

XV.

Digitized by Google

XV. *Epulorum sacrificalium celebratio.* Omnibus sacrificiis adessent *tibicines*, necesse erat.

§. IV.

Maxima autem differentia sacrificiorum erat inter ea, quae vel *diis superis* vel *inferis* fiebant.

I. In *ara* vel *altari* diis superis; in foco inferis fiebat sacrificium.

II. Superis *albae hostiae*, inferis *nigrae* mactabantur. Praeterea, quae vnicuique Deo *grata* victima credebatur prouideri solebat.

III. Hostiarum superis offerendarum *ceruices retro flectebantur*, inferis *percutiebantur pronae*, his ideo *imponebatur* ferrum, illis *supponebatur*.

IV. Superis sacrificantes *abluebantur*, inferis tantum *aspergebantur*.

V. *Libatio* superis fiebat *fundendo* vel *inuergendo*, inferis *vergendo*.

VI. Preces ad superos fiebant *manibus* ad coelum *sublatis*, ad inferos, *terram pede percutiendo*.

§. V.

Diuersus quoque a reliquis sacris erat ritus *lustrationum*, quae instituebantur vel *vrbis* vel *agri*, vel *hominum* purgandorum, vel a scelere vel a calamitate, *causa*.

Digitized by Google

Vrbis lustratio fiebat si vel pestilentia vel aliqua insignis calamitas eam incestasset, vel grande scelus accidisset. Haec quoque *procuratio* appellatur.

Agrorum fiebat *circuitione* agri pro frugibus, quae lustratio fiebat *ambaruali* sacrificio.

Hominis, si vel caedem fecisset, vel aliquo scelere se contaminasset, fiebat *expiatione*.

Inferiae in funere diis manibus offerebantur; vel annua memoria a cognatis repeti solebant.

CAPVT V.

DE TEMPORE.

§. I.

Curae sacrorum pars quoque erat recta ordinatio temporis, quod a *Pontificibus* in varias partes diuidebatur.

§. II.

Romulus annum decem mensium, ita vt *Martius* esset primus, dierum CCCIV. constituerat; Numa duobus adiectis mensibus, Ianuario et Februario, ad dies CCCLV. produxit *intercalationes* instituens; Et Caesar demum fecit dierum CCCLXV. Denique iterum turbatum denuo Augustus correxit. Menses duodecim, a Ianuario incipientes diuidebantur in *Kalendas*, *Nonas*, et *Idus*. Nonae habebantur infelices.

§. III.

Digitized by Google

§. III.

Dies erat vel *naturalis* vel *ciuilis*. *Naturalis* ab ortu ſolis ad occaſum, aeſtate longior, hieme contractior, XII ſemper horis finiebatur quae itaque modo breuiores, modo longiores erant, vnde horae *aequinoctiales* ſolae ſibi aequales.

Ciuilis erat XXIV. horarum, initium capiens a media nocte, et in mediam alteram deſinens; cuius pars nox erat. Partes diei erant, *mane*, h. e. hora fere *nona* ex noſtra ratione, *ad meridiem*, ſiue *plenum forum*, *de meridie*, ſiue *de die*, *meridies*, *tempus occiduum*, *occaſus ſolis*, vel *ſuprema tempeſtas*, *Veſper*, *tempus aridum*, h. e. hora octaua noſtra pomeridiana; quo tempore nihil in curia et foro agere licebat, *prima fax*, *concubium*, *nox intempeſta*, *ad mediam noctem*, *de media nocte*, *nox media*, *gallicinium*, et *conticinium*.

§. IV.

Dies erat porro vel *feſtus*, vel *profeſtus*. *Feſti* deorum cultui dicati erant, *profeſti* vacabant a diuinis ceremoniis. Hi autem erant vel *faſti*, quibus ius dicebatur, vel *nefaſti*, quibus iurisdictio ceſſabat, vel denique *interciſi*, qui parte erant vel *feſti* vel *profeſti*, vel *faſti*, vel *nefaſti*.

§. V.

Praeterea *Comitiales* dies erant, quibus licebat comitia habere, *Proeliares*, quibus fas erat

cum

cum hoſte confligere, *Nundinales*, quibus nundinae celebrabantur, *Atri et Allienſes*, quibus ob calamitatem aliquam publice acceptam nihil agere licebat.

CAPVT VI.

DE FERIIS ET LVDIS.

§. I.

Praeter ſacrificia et tempus, ad ſacra etiam pertinebat cura ludorum publicorum, qui in honorem Deorum edebantur et quorum ſtudio maxime Romani ducebantur, tantoque ardore, vt Plinius dicat, *pacem* et *ludos* omnes Romanos clamitare.

§. II.

Ludi erant, *Circenſes*, *Scenici*, *Munera*, et alii praeterea.

Circenſes a circo in quo editi, dicti, fiebant agitatione equorum, et curruum per *aurigas*, qui in quatuor *factiones* diuidebantur. Factiones a coloribus *panni*, ſ. tunicae dictae: *veneta*, *praſina*, *alba*, *ruſſata*, et ſecundum has etiam ſtudia populi diuidebantur et ſaepe mordicus inter ſe de fauore factionum decertabant.

Scenici, etiam *Theatrales* a *Theatro*, quo exhibebantur, ab hiſtrionibus agebantur, erant Tragoedia.

Comoe-

Digitized by Google

Comoedia distincta in antiquam, mediam, et nouam.

Mimus.

Atellana.

Munera vel ludi *Amphitheatrales*, qui in Amphitheatro conspiciebantur, erant

Gladiatorii ludi vel *Venationes* quae quidem et in circo, et in aliis Vrbis regionibus datae sunt. Interdum in venationibus etiam damnati cogebantur cum belluis certare.

Alii deinde fuere ludi, qui ad haec tria genera referri non possunt, vt *Pyrricha*, *Troia*, *pugna*, *equestris* et *pedestris*, *Naumachia* in effoso campo, vel lacu, et Euripis circi agitatae. Gladiatorum paria inter se comparabantur, *rudibus* praeludebant, tum signo tuba dato armis decretoriis pugnabant. *Missio* victo concedi solebat; *rudis* victori dabatur. Graeci quoque ludi, temporibus Caesarum, et paullo ante, Romam delati sunt, vt *Gymnicus ludus*, *pugillatus*, *lucta*, *saltus*, *discus* etc.

§. III.

Feriae, quibus ludi inprimis habebantur, erant vel *statae*, seu *statiuae*, vel *votiuae*, seu *conceptiuae*, vel *extraordinariae*, seu *imperatiuae*.

§. IV.

Statae certo tempore cuidam deo sacrae erant, quibus praecipui ludi agebantur: vt

I. *Megalenses* in honorem deae Matris magnae, pridie Nonas Apriles.

II.

Digitized by Google

II. *Cereales* a pridie Idus Apriles per octo dies.

III. *Florales* IV. Idus Maias.

IV. *Apollinares*, olim incerti, postea stati pridie Nonas Quinctiles per decem dies.

V. *Capitolini.*

VI. *Romani* vel magni a pridie Nonas Septembr. ad pridie Idus.

VII. *Plebeii* in Circo a. d. XVII. Kal. Dec. per triduum.

VIII. *Consuales*, Conso vel Neptuno sacri a. d. XII. Kal. Septemb.

IX. *Compitalitii* VI. Nonas Maias.

X. *Piscatorii* VII. Id. Iunii trans Tiberim pro piscatoribus tiberinis.

XI. *Seculares*, qui post centum annum fiebant.

XII. Saturnales quotannis mense decembri instituti.

XIII. *Liberales*, *etc.*

XIV. *Quinquatrus*, duplices; Maiores XIV. Calend. April. et minores Idibus Iunii.

§. V.

Votiuae Feriae seu *conceptiuae* fuerunt quinquennales, decennales, vicennales, ab Imperatoribus instituti. His accensendae *Supplicationes* et *Feriae latinae* quotonnis quidem in monte Albano, celebratae, sed edicto Praetoris imperatae.

§. VI.

Digitized by Google

§. VI.

Feriae imperatiuae vel *extraordinariae* a magiſtratibus indicebantur, ſi dii placandi aut gratiae iis agendae erant. Huc referenda *nouemdialia ſacra*, cum lapidibus pluiſſe nunciatum eſſet etc. Ludi his diebus extraordinarii quoque edebantur, vel publici vel priuati, cuiús generis erant *Funebres* et *Iuuenales*, qui vero et aliis diebus profeſtis editi ſunt.

PARS II.

DE CIVILIBVS REBVS.

CAPVT I.

DE CIVIBVS ROMANIS.

§. I.

Ciues vocati ſunt, qui Romae habuerunt tribum, et ius petendi honores. *Tribus* vero primum tres fuerunt, poſtea numerus earum ad XXXV adauctus eſt. Vnaquaeque tribus in decem *curias* diuidebatur cum eſſent tres tribus. Creſcente poſtea tribuum numero, curiarum tamen eadem ratio manebat, dum ſtetit respublica. Ipſae tribus vel *vrbanae* erant, vel *ruſticae*.

§. II.

Diſtinguebantur inter ſe ciues ratione *ordinis*, vel *dignitatis*, vel *natalium*, vel *patrimonii*.

SE-

Digitized by Google

SECTIO I.
DE ORDINIBVS.

§. I.

Ordinis diſerimen erat triplex, *patricii*, *equeſtris*, *plebeii*.

Patricius ordo, vnde Senatus legebatur primis temporibus, dum aucta plebis poteſtate etiam ex equitibus et plebeiis, et mere ingenuis, ſenatores legebantur, a Romulo centum virorum eſt conſtitutus, poſtea auctus, vnde *patres conſcripti* i. e. Patres et conſcripti. Vocati Senatores, neque eodem ſemper numero fuit.

§. II.

In Senatore legendo ſpectabatur, libera republica, *genus*, *aetas*, *vita* et *cenſus*. De genere praec. §. dictum. Quae aetatem annus trigeſimus erat legitimus Senatoris. Vita requirebatur honeſta. Cenſus erat Dccc H. S. Octingenties ſeſtertii.

§. III.

Senatus cogebatur a Conſulibus et qui his abſentibus maximam habebat dignitatem, vt *Praetor* etc. Ad rem decernendam Senatus *frequens* requirebatur. Tum erat *Senatus decretum* ſi de iuſto numero ſententiarum conſtabat, ſi communicatum cum tribunis plebis, et hi intercederent, vocabatur *Senatus autoritas*, ſi nihil fiebat interceſſionis, tum *Senatus conſultum* appellatum eſt.

§. IV.

Digitized by Google

§. IV.

Senatoris insignia erant *tunica laticlauia*, *calcei nigri*, locus proprius in ludis, quae dicitur *orchestra*.

§. V.

In potestate senatus erat aerarium, nam et redituum omnium, et etiam eorum, quae expendebantur, penes hunc arbitrium erat. Grauissima vero quaequae iudicia et maxima peragere nequibat, neque publica delicta, quae capite luebantur, punire, nisi ipsius *auctoritatem* populus comprobasset. *Maiestas* erat totius populi. Ille quoque *Honores* largiebatur; *legum* etiam sanciendarum abdicandarumue potestatem habebat. Is, quem censor in Catalogo Senatorum primum scripserat, appellabatur *Princeps Senatus*.

§. VI.

Definitum habendi Senatus tempus, *Kalendae* erant, *Nonae*, et *Idus* cuiusque mensis. Sed urgente re quadam, quoque die Senatum habere licebat, exceptis diebus *comitialibus*, et mense toto Februario, nisi perfectis, aut reiectis legationibus, quibus mensis ille dicatus.

§. VII.

In Senatu habendo solebat *referri*, tum *rogari*, post *censeri*; interdum sententiae *diuidebantur*; aut fiebat *discessio*: vel *intercessio*.

Digitized by Google

§. VIII.

Ordo equeſter a Grachi demum temporibus ſingularis reipublicae ordo eſſe coepit, cuius lege perlata iudices ex hoc ordine legebantur. Inſignia inde equitum fuerunt, *annulus aureus*, *tunica anguſticiauia*, et in ſpectaculis *quatuordecim ordines* ex lege Roſcii Othonis. Cenſus equeſter erat cccc H. S. quadringenties ſeſtertii.

§. IX.

Diuidebantur equites in *Rhamnenſes*, *Titienſes*, et *Luceres*. Sub Caeſaribus orti ſunt equites *illuſtres* l. laticlauii, qui habebant ſpem in Senatu locum adipiſcendi.

§. X.

Equites magnas ſibi parabant diuitias *negotiationibus* et *conducendis vectigalibus*. Habebant ſuos miniſtros in prouinciis, homines libertinos plerumque, qui dicebantur *portitores* ab exigendo *portorio*: equites ipſi *publicani* erant.

§. XI.

Quinto quoque anno ſolemnis fuit eorum *recenſio*, luſtrumque *condebatur*, ab cenſore. Haec recenſio cum *transvectione*, quae tantum eſt pompa ſolemnis, non eſt confundenda.

§. XII.

Ordo plebeius fuit plebis vel *ruſticae* vel *vrbanae*. Illa honeſtior habebatur.

SE-

Digitized by Google

SECTIO SECVNDA.

DE DIGNITATIBVS VEL POTIVS HONORIBVS.

§. I.

Dignitatis respectu distinguebantur ciues in *magistratus* et *priuatos*.

§. II.

Magistratus erant vel *ordinarii* vel *extraordinarii*, *vrbani* vel *prouinciales*, ordinarii vel *maiores* et *curules*, vel *minores* et *non curules*.

§. III.

Maiores dicebantur, qui creati auspiciis maioribus, centuriatis comitiis, habebant *sellam curulem*, *togam praetextam*, et *ius imaginis* prodendae.

§. IV.

Minores creati minoribus auspiciis, tributis comitiis, in *subsellis* sedebant.

§. V.

Maiores ordinarii erant *Consules*, quibus cura summae reipublicae erat demandata. Consulatum inibant Kalendis Ianuariis, et *fastos referare* dicebantur. Aliquot antea mensibus Consules *designabantur*; post, inito munere omnia iura et insignia regum, per annum tenebant, donec aliquan-

quantum ipſorum poteſtas imminuta fuit legibus a Poplicola latis, de *prouocatione*, et *de magiſtratu iniuſſu populi non gerendo*. Inſignia Conſulum erant *XII Lictores* cum *faſcibus*, et extra vrbem cum *ſecuribus* etiam, *ſella curulis*, *toga praetexta*.

§. VI.

Praetores iuridicundo creati, fuerunt *vrbani* et *peregrini*. Abſentibus conſulibus vrbanus eorum vicarius erat. Creſcente imperio XVIII Praetores numerabantur. Inſignia erant Praetoris *ſex lictores cum faſcibus*, *toga praetexta*, *ſella curulis*, ſub caeſaribus quoque gladius.

§. VII.

Cenſores ab initio ſolum cenſus agendi gratia creati, quod conſulum antea fuerat munus, poſtea ad maiorem excreuerunt autoritatem. De Senatorum, equitum, et vniuerſi populi moribus iudicabant, et peccantibus *notam* infligebant, vectigalia *publicanis*, opera publica *redemtoribus*, *mancipibus*, *conductoribus*, *lege cenſoria*, locabant, *ſarta tecta* exigebant. Bini ſemper fuerunt habentes *ſellam curulem*, et *togam praetextam*.

§. VIII.

Aediles curules fuerunt curatores vrbis, annonae, ludorumque ſolemnium. Subiecta illis fuerunt, quae politiam, ſ. externam vrbis ſalutem, ſecuritatem, ſanitatem, nitorem promouebant. Curabant iidem, ne quis ſacra peregrina in Vrbe face-

Digitized by Google

faceret. Viarum et aedificiorum curam habebant. Gaudebant hi et *ſella curuli* et *toga praetexta*.

§. IX.

Minores ordinarii magiſtratus fuerunt *Quaeſtores*, vel *vrbani* vel *prouinciales*, vrbanis duobus cura aerarii fuit mandata. Quaeſtura primus erat in capeſſenda republica, magiſtratus.

§. X.

Tribuni plebis, vt iis auxilii latio aduerſus conſules eſſent, ſolius plebis magiſtratus creati, et *ſacroſancti* fuerunt. Ab initio duo creati ſunt; mox comitiis *tributis* decem auſpicato creati, qui numerus per inſecuta tempora ſemper manſit.

§. XI.

Aediles plebis annonae imprimis curam habebant, quae erat potiſſimum in inſpectione venalium. Adiuncti praeterea erant tribunis plebis, eodemque fere tempore inſtituti.

§. XII.

Praeterea magiſtratus minores erant *Aediles cereales*, *triumuiri capitales*, *triumuiri nocturni*, *triumuiri monetales*, *curatores viarum* etc.

§. XIII.

Extraordinarii magiſtratus re ita cogente extra ordinem creati ſunt.

§. XIV.

Primus erat *Dictator*, qui in ſummis Reipubl. periculis cum imperio ſemeſtri at vero plane regio

Digitized by Google

ab altero consule e viris consularibus dicebatur: praeter *viginti quatuor lictores*, regum omnibus insignibus vtebatur. Non licebat autem illi Italiam cum imperio egredi, aut pecuniae publicae quidquam, iniussu Senatus, aut populi, erogare.

§. XV.

Magister equitum ab dictatore, plerumque e viris consularibus, vel praetoriis, *eligebatur*, cui imperium equestris militiae ita dabatur, ut dicto audiens esset dictatori, eiusque quasi vices gereret. Insignia eius erant, *sex lictores*, *toga praetexta* et *sella curulis*.

§. XVI.

Praefectus vrbi, si consules non erant in vrbe, in tempus deligebatur, quum vero Praetor vrbanus erat constitutus, praefectus vrbi tantum latinarum feriarum causa fieri coepit. Sub Caesaribus vero perpetuus fuit praefectus vrbi, atque *Praefectus praetorio*.

§. XVII.

Interrex Romae *prodebatur*, si neque dictator, neque in Republ. consules essent; maxime ad comitia magistratuum habenda: interim munia ipsius fere eadem cum consulibus. Hic magistratus penes patricios semper mansit.

§. XVIII.

Decemviri legibus scribundis consulari potestate, creati, A. V. CCCII. sed quum insidias struere

Digitized by Google

ſtruere libertati Romanae coepiſſent, decemuirale imperium mox abrogatum eſt.

§. XIX.

Tribuni militum conſulari poteſtate A. V. CCCIX. quum plebs conſulatum flagitabat, creati ſunt. Munia et inſignia eorum eadem, quae conſulum fuerunt.

§. XX.

Huc referendi ſunt *triumuiri reipubl. conſtituendae*, *praefecti annonae*, *triumuiri coloniae deducendae*, *et triumuiri Menſarii.*

§. XXI.

Prouinciales magiſtratus, qui mittebantur ad prouincias regendas; erant

Proconſules, ordinarie ex viris Conſularibus; illis prouincia regunda ſorte *euenire* dicebatur.

Propraetores, ex viris praetoriis, ad regendas prouincias miſſi:

Quaeſtores, proconſulibus et propraetoribus dari ſoliti. Munus illorum erat reditus populi Romani in prouinciis curare, et pecunias etiam publice expendere: omnium vero rationem ad aerarium referre.

§. XXII.

Magiſtratibus ad imperia exſequenda aderant, et apparebant varii miniſtri, vt *ſcribae*, quorum fidei tabulae publ. et pericula magiſtratuum commiſſa erant; *apparitores* vel *ſtatores*, qui conſulum, aliorumque, qui iis dicebant, nuncii erant;

praecones, qui, quae promulgari magistratus vellet, id voce praedicabant. *Lictores*, *viatores* et *accensi*, qui consulum erant ministri, aut eorum, qui consulari erant potestate. Praeterea serui publici et *carnifex*.

SECTIO III.

DE DISCRIMINE ROMANORVM RATIONE NATALIVM.

§. I.

Ratione *Natalium* ciues Romani fuerunt vel *ingenui* vel *libertini*, vel *serui*.

§. II.

Ingenui dicebantur, qui ex iusto ciuium romanorum matrimonio erant procreati.

§. III.

Matrimonium iustum erat tantum inter ciues, qui illud contrahere poterant, aut prohibebantur pro *Nationis*, *conditionis*, *gentis* vel *sanguinis* diuersitate.

§. IV.

I. *Nationis* ratio habebatur, ne quis Romanus duceret peregrinam, et vice versa.

II. *Conditionis*, ne ingenuus libertinam.

III.

Digitized by Google

III. *Gentis*, ne Patricius plebeiam, quanquam postea id obseruari desiit.

IV. *Sanguinis*, ne intra gradus prohibitos contraherentur nuptiae.

§. V.

Matrimonii contrahendi triplex fuit modus. Fiebat enim vel *confarreatione*, vel *coemtione*, vel *vsu*.

§. VI.

quod erat nuptiarum genus reli-
em testibus, solemni sacrificio,
ıntur, verbis solemnibus adhi-

§. VII.

ıtur, si vxor imaginaria emtione
n mariti manum conueniebat.
rreationem, et coemtionem pro
tu habeant. Ex confarreationis
ıu oriebatur 1) *Sacrorum com-*
ɔus colendis etc. itemque 2) *Su-*
ı *patrimorum*, et *matrimorum*,
rum. Connubium tale non nisi
ılui poterat.

§. VIII.

onium contrahebatur, si mulier integrum annum apud virum matrimonii causa manserat.

SECTIO I.
DE ORDINIBVS.

§. I.

Ordinis diſerimen erat triplex, *patricii*, *equeſtris*, *plebeii*.

Patricius ordo, vnde Senatus legebatur primis temporibus, dum aucta plebis poteſtate etiam ex equitibus et plebeiis, et mere ingenuis, ſenatores legebantur, a Romulo centum virorum eſt conſtitutus, poſtea auctus, vnde *patres conſcripti* i. e. Patres et conſcripti. Vocati Senatores, neque eodem ſemper numero fuit.

§. II.

In Senatore legendo ſpectabatur, libera republica, *genus*, *aetas*, *vita* et *cenſus*. De genere praec. §. dictum. Quae aetatem annus trigeſimus erat legitimus Senatoris. Vita requirebatur honeſta. Cenſus erat Dccc H. S. Octingenties ſeſtertii.

§. III.

Senatus cogebatur a Conſulibus et qui his abſentibus maximam habebat dignitatem, vt *Praetor* etc. Ad rem decernendam Senatus *frequens* requirebatur. Tum erat *Senatus decretum* ſi de iuſto numero ſententiarum conſtabat, ſi communicatum cum tribunis plebis, et hi intercederent, vocabatur *Senatus autoritas*, ſi nihil fiebat interceſſionis, tum *Senatus conſultum* appellatum eſt.

§. IV.

Digitized by Google

§. IV.

Senatoris insignia erant *tunica laticlauia*, *calcei nigri*, locus proprius in ludis, quae dicitur *orchestra*.

§. V.

In potestate senatus erat aerarium, nam et redituum omnium, et etiam eorum, quae expendebantur, penes hunc arbitrium erat. Grauissima vero quaequae iudicia et maxima peragere nequibat, neque publica delicta, quae capite luebantur, punire, nisi ipsius *auctoritatem* populus comprobasset. *Maiestas* erat totius populi. Ille quoque *Honores* largiebatur; *legum* etiam sanciendarum abdicandarumue potestatem habebat. Is, quem censor in Catalogo Senatorum primum scripserat, appellabatur *Princeps Senatus*.

§. VI.

Definitum habendi Senatus tempus, *Kalendae* erant, *Nonae*, et *Idus* cuiusque mensis. Sed urgente re quadam, quoque die Senatum habere licebat, exceptis diebus *comitialibus*, et mense toto Februario, nisi perfectis, aut reiectis legationibus, quibus mensis ille dicatus.

§. VII.

In Senatu habendo solebat *referri*, tum *rogari*, post *censeri*; interdum sententiae *diuidebantur*; aut fiebat *discessio*: vel *intercessio*.

Digitized by Google

§. VIII.

Ordo equeſter a Grachi demum temporibus ſingularis reipublicae ordo eſſe coepit, cuius lege perlata iudices ex hoc ordine legebantur. Inſignia inde equitum fuerunt, *annulus aureus*, *tunica anguſticiauia*, et in ſpectaculis *quatuordecim ordines* ex lege Roſcii Othonis. Cenſus equeſter erat cccc H. S. quadringenties ſeſtertii.

§. IX.

Diuidebantur equites in *Rhamnenſes*, *Titienſes*, et *Luceres*. Sub Caeſaribus orti ſunt equites *illuſtres* l. laticlauii, qui habebant ſpem in Senatu locum adipiſcendi.

§. X.

Equites magnas ſibi parabant diuitias *negotiationibus* et *conducendis vectigalibus*. Habebant ſuos miniſtros in prouinciis, homines libertinos plerumque, qui dicebantur *portitores* ab exigendo *portorio*: equites ipſi *publicani* erant.

§. XI.

Quinto quoque anno ſolemnis fuit eorum *recenſio*, luſtrumque *condebatur*, ab cenſore. Haec recenſio cum *transvectione*, quae tantum eſt pompa ſolemnis, non eſt confundenda.

§. XII.

Ordo plebeius fuit plebis vel *ruſticae* vel *vrbanae*. Illa honeſtior habebatur.

SE-

Digitized by Google

SECTIO SECVNDA.

DE DIGNITATIBVS VEL POTIVS HONORIBVS.

§. I.

Dignitatis respectu distinguebantur ciues in *magistratus* et *priuatos*.

§. II.

Magistratus erant vel *ordinarii* vel *extraordinarii*, *vrbani* vel *prouinciales*, ordinarii vel *maiores* et *curules*, vel *minores* et *non curules*.

§. III.

Maiores dicebantur, qui creati auspiciis maioribus, centuriatis comitiis, habebant *sellam curulem*, *togam praetextam*, et *ius imaginis* prodendae.

§. IV.

Minores creati minoribus auspiciis, tributis comitiis, in *subsellii* sedebant.

§. V.

Maiores ordinarii erant *Consules*, quibus cura summae reipublicae erat demandata. Consulatum inibant Kalendis Ianuariis, et *fastos referare* dicebantur. Aliquot antea mensibus Consules *designabantur*; post, inito munere omnia iura et insignia regum, per annum tenebant, donec aliquan-

Digitized by Google

quantum ipſorum poteſtas imminuta fuit legibus a Poplicola latis, de *prouocatione*, et *de magiſtratu iniuſſu populi non gerendo*. Inſignia Conſulum erant *XII Lictores* cum *faſcibus*, et extra vrbem cum *ſecuribus* etiam, *ſella curulis*, *toga praetexta*.

§. VI.

Praetores iuridicundo creati, fuerunt *vrbani* et *peregrini*. Abſentibus conſulibus vrbanus eorum vicarius erat. Creſcente imperio XVIII Praetores numerabantur. Inſignia erant Praetoris *ſex lictores cum faſcibus*, *togâ praetexta*, *ſella curulis*, ſub caeſaribus quoque gladius.

§. VII.

Cenſores ab initio ſolum cenſus agendi gratia creati, quod conſulum antea fuerat munus, poſtea ad maiorem excreuerunt autoritatem. De Senatorum, equitum, et vniuerſi populi moribus iudicabant, et peccantibus *notam* infligebant, vectigalia *publicanis*, opera publica *redemtoribus*, *mancipibus*, *conductoribus*, *lege cenſoria*, locabant, *ſarta tecta* exigebant. Bini ſemper fuerunt habentes *ſellam curulem*, et *togam praetextam*.

§. VIII.

Aediles curules fuerunt curatores vrbis, annonae, ludorumque ſolemnium. Subiecta illis fuerunt, quae politiam, ſ. externam vrbis ſalutem, ſecuritatem, ſanitatem, nitorem promouebant. Curabant iidem, ne quis ſacra peregrina in Vrbe face-

Digitized by Google

faceret. Viarum et aedificiorum curam habebant. Gaudebant hi et *ſella curuli* et *toga praetexta*.

§. IX.

Minores ordinarii magiſtratus fuerunt *Quaeſtores*, vel *vrbani* vel *prouinciales*, vrbanis duobus cura aerarii fuit mandata. Quaeſtura primus erat in capeſſenda republica, magiſtratus.

§. X.

Tribuni plebis, vt iis auxilii latio aduerſus conſules eſſent, ſolius plebis magiſtratus creati, et *ſacroſancti* fuerunt. Ab initio duo creati ſunt; mox comitiis *tributis* decem auſpicato creati, qui numerus per inſecuta tempora ſemper manſit.

§. XI.

Aediles plebis annonae imprimis curam habebant, quae erat potiſſimum in inſpectione venalium. Adiuncti praeterea erant tribunis plebis, eodemque fere tempore inſtituti.

§. XII.

Praeterea magiſtratus minores erant *Aediles cereales*, *triumuiri capitales*, *triumuiri nocturni*, *triumuiri monetales*, *curatores viarum* etc.

§. XIII.

Extraordinarii magiſtratus re ita cogente extra ordinem creati ſunt.

§. XIV.

Primus erat *Dictator*, qui in ſummis Reipubl. periculis cum imperio ſemeſtri at vero plane regio

Digitized by Google

ab altero consule e viris consularibus dicebatur: praeter *viginti quatuor lictores*, regum omnibus insignibus vtebatur. Non licebat autem illi Italiam cum imperio egredi, aut pecuniae publicae quidquam, iniussu Senatus, aut populi, erogare.

§. XV.

Magister equitum ab dictatore, plerumque e viris consularibus, vel praetoriis, *eligebatur*, cui imperium equestris militiae ita dabatur, ut dicto audiens esset dictatori, eiusque quasi vices gereret. Insignia eius erant, *sex lictores*, *toga praetexta* et *sella curulis*.

§. XVI.

Praefectus vrbi, si consules non erant in vrbe, in tempus deligebatur, quum vero Praetor vrbanus erat constitutus, praefectus vrbi tantum latinarum feriarum causa fieri coepit. Sub Caesaribus vero perpetuus fuit praefectus vrbi, atque *Praefectus praetorio*.

§. XVII.

Interrex Romae *prodebatur*, si neque dictator, neque in Republ. consules essent; maxime ad comitia magistratuum habenda: interim munia ipsius fere eadem cum consulibus. Hic magistratus penes patricios semper mansit.

§. XVIII.

Decemviri legibus scribundis consulari potestate, creati, A. V. CCCII. sed quum insidias struere

Digitized by Google

ſtruere libertati Romanae coepiſſent, decemuirale imperium mox abrogatum eſt.

§. XIX.

Tribuni militum conſulari poteſtate A. V. CCCIX. quum plebs conſulatum flagitabat, creati ſunt. Munia et inſignia eorum eadem, quae conſulum fuerunt.

§. XX.

Huc referendi ſunt *triumuiri reipubl. conſtituendae*, *praefecti annonae*, *triumuiri coloniae deducendae*, *et triumuiri Menſarii.*

§. XXI.

Prouinciales magiſtratus, qui mittebantur ad prouincias regendas; erant

Proconſules, ordinarie ex viris Conſularibus; illis prouincia regunda ſorte *euenire* dicebatur.

Propraetores, ex viris praetoriis, ad regendas prouincias miſſi:

Quaeſtores, proconſulibus et propraetoribus dari ſoliti. Munus illorum erat reditus populi Romani in prouinciis curare, et pecunias etiam publice expendere: omnium vero rationem ad aerarium referre.

§. XXII.

Magiſtratibus ad imperia exſequenda aderant, et apparebant varii miniſtri, vt *ſcribae*, quorum fidei tabulae publ. et pericula magiſtratuum commiſſa erant; *apparitores* vel *ſtatores*, qui conſulum, aliorumque, qui ius dicebant, nuncii erant;

Digitized by Google

praecones, qui, quae promulgari magiſtratus vellet, id voce praedicabant. *Lictores*, *viatores* et *accenſi*, qui conſulum erant miniſtri, aut eorum, qui conſulari erant poteſtate. Praeterea ſerui publici et *carnifex*.

SECTIO III.

DE DISCRIMINE ROMANORVM RATIONE NATALIVM.

§. I.

Ratione *Natalium* ciues Romani fuerunt vel *ingenui* vel *libertini*, vel *ſerui*.

§. II.

Ingenui dicebantur, qui ex iuſto ciuium romanorum matrimonio erant procreati.

§. III.

Matrimonium iuſtum erat tantum inter ciues, qui illud contrahere poterant, aut prohibebantur pro *Nationis*, *conditionis*, *gentis* vel *ſanguinis* diuerſitate.

§. IV.

I. *Nationis* ratio habebatur, ne quis Romanus duceret peregrinam, et vice verſa.

II. *Conditionis*, ne ingenuus libertinam.

III.

Digitized by Google

III. *Gentis*, ne Patricius plebeiam, quanquam postea id obseruari desiit.

IV. *Sanguinis*, ne intra gradus prohibitos contraherentur nuptiae.

§. V.

Matrimonii contrahendi triplex fuit modus. Fiebat enim vel *confarreatione*, vel *coemtione*, vel *vsu*.

§. VI.

Confarreatio, quod erat nuptiarum genus religiosissimum, decem testibus, solemni sacrificio, in quo farre vtebantur, verbis solemnibus adhibitis, fiebat.

§. VII.

Coemtio dicebatur, si vxor imaginaria emtione et venditione in mariti manum conueniebat. Sunt, qui confarreationem, et coemtionem pro vno eodemque ritu habeant. Ex confarreationis et coemtionis ritu oriebatur 1) *Sacrorum communio*, in penatibus colendis etc. itemque 2) *Susceptio liberorum patrimorum*, et *matrimorum*, 3) *Possessio bonorum*. Connubium tale non nisi *diffarreatione* solui poterat.

§. VIII.

Vsu matrimonium contrahebatur, si mulier integrum annum apud virum matrimonii causa manserat.

Digitized by Google

§. IX.

Sponſalia praecedebant nuptias, quae ipſae ritibus variis celebrabantur.

§. X.

Soluebatur matrimonium per *diuortium* vt *ſponſalia* per *repudium*. Lege Romuli diuortium viris tantum, non autem mulieribus permiſſum fuit.

§. XI.

Liberi ex iuſto matrimonio creati, erant in manu et poteſtate patris, inde exibant per *emancipationem*.

§. XII.

Qui liberis deſtituebantur, poterant adoptare. *Adoptio* alia erat impuberum, quae proprie dicitur adoptatio, alia puberum, quae *arrogatio* dicebatur. Strictiori ſenſu *adoptio* erat, qua liberi in ſacris paternis conſtituti, cuiuscunque ſexus et aetatis, in aliam familiam tranſibant. Variae ibi ceremoniae obtinebant.

§. XIII.

Libertini erant, qui a ſeruitute manumiſſi erant, et eorum filii.

§. XIV.

Manumiſſionis iuſtae tria erant genera. Fiebat enim vel *cenſu*, ſi dominus ſerui nomen a cenſoribus in cenſum referri iuſſerat; vel *teſtamento*, ſi eo

Digitized by Google

si eo dominus seruum libertate donabat; vel *vindicta*, si dominus, coram magistratu, ritu et formula solemni, seruum liberum esse iubebat; cuius caput lictor deinde virgula, quae vindicta appellabatur, percutere solebat. Qui ita adepti erant libertatem, hi et ipsi ius ciuitatis Romanae optimo iure consequebantur. Et haec est *libertas plena*.

§. XV.

Manumissionis minus iustae erant tres praecipui modi. I. *Per epistolam*, qua seruo libertas concedebatur. II. *Inter amicos*, si dominus quinque testibus seruum esse liberum iubebat. III. *Conuiuii adhibitione*. Qui hac manumissione ad libertatem peruenerant, Ius latii tantum adipiscebantur, et haec est *libertas minus plena*.

SECTIO IV.

DE DISCRIMINE RATIONE PATRIMONII.

§. I.

Ratione patrimonii diuidebantur ciues in *Classes* et *Centurias*.

§. II.

Classes erant VI. Centuriae CXCVIII.

§. III.

Digitized by Google

§. III.

I. *Classis* comprehendebat XCVIII. centurias XL. *Seniorum*, XL. *Iuniorum*, XVIII. *equitum* et II. *fabrum*. Hi censebantur *centum millibus aeris*; i. e. ad 1000 Imperiales.

§. IV.

II. *Classis* erat XX. centuriarum, X. *Seniorum*, X. *Iuniorum*, hi profitebantur se possidere *septuaginta quinque millia aeris*; i. e. circiter 750 Imperiales.

§. V.

III. XX. Centuriarum, X. *Seniorum*, X. *Iuniorum*, hi possidebant *quinquaginta millia aeris*; i. e. 500 Imperiales.

§. VI.

IV. XX. Centuriarum, X. *Seniorum* et X. *Iuniorum* et II. *Tibicinum*, qui habebant *viginti quinque millia aeris*; i. e. 250 Imperiales.

§. VII.

V. XXX. Centuriarum, XV. *Seniorum* et XV. *Iuniorum*, censebantur XII. *millibus* et *quingentis aeris* i. e. 110 Imperiales. Liuius in his tibicines, cornicines, et accensos in centurias tres scribit distributos.

§. VIII.

VI. Erat vnius Centuriae, in quam *proletarii* et *capite censi* adscribebantur, qui vel nullo vel

Digitized by Google

vel exiguo aere censebantur. Quinque priorum classium erant capaces omnium honorum, et militare in legionibus poterant; ex sexta remiges capiebantur. Hac vero diuisione sapientissime instituta potestas maxima semper erat apud ditiores.

CAPVT II.

DE COMITIIS.

§. I.

Comitia fuerunt publici conuentus populi Romani ad res publicas peragendas. *Concilium* erat, cum non omnis congregaretur populus, sed per partes tantum conueniret.

§. II.

Fuerunt triplicia, *Curiata*, *Tributa*, *Centuriata*.

§. III.

Curiata a Romulo instituta, qui populum diuiserat in XXX. Curias, prima fuerunt, et donec Centuriata instituta erant, ad omnes pertinuerunt res publicas. Posterioribus vero temporibus habita sunt ad *leges de imperio militari ferendas*, ad *sacerdotes quosdam creandos*, flamines, curionem maximum et *arrogationes* peragendas, detestationes, et testamenta sancienda. Intererant his tantum incolae Vrbis, postea triginta tantum lictores suffragium inibant.

§. IV.

Digitized by Google

§. IV.

Tributa Comitia erant, in quibus populus tributim suffragia inibat, quae olim pauciores, tandem ad numerum XXXV. excreuerunt, et diuidebantur in *Vrbanas quatuor* et *rusticas*, quae vrbanis honoratiores erant. Postea *plebeii* tantum in iis suffragia ferebant.

§. V.

Tributis Comitiis creabantur *magistratus minores*, *tribuni plebis*, *sacerdotes subrogabantur*, *leges ferebantur*, et *iudicia publica* exercebantur: habebantur a Consulibus, Praetoribus, Tribunis et Aedilibus plebis.

§. VI.

Centuriata comitia erant maxima, in quibus populus centuriatim suffragia inibat. Interesse ei poterant omnes, qui pleno ciuitatis Romanae iure et aetate militari gaudebant. Census ratione illa comitia nitebantur, vnde ditiorum potestati maxime subiecta fuerunt.

§. VII.

Habebantur *magistratuum maiorum*, praeter dictatorem, Curules Aediles, et Interreges, etiam *regis sacrorum*, *creandorum* causa. *Leges* iisdem *ferebantur*, *bella decernebantur*, et *iudicium perduellionis fiebat*.

§. VIII.

Digitized by Google

§. VIII.

Praeerat his Comitiis *Conſul*, quo abſente Praetor Vrbanus, et ſi nullus magiſtratus, *Interrex*.

§. IX.

Comitia haec omnia debebant rite indici per edictum, quod loco publico proponebatur per XVII. dies, quod vocatur *Trinundinum*.

§. X.

In *Comitiis centuriatis auſpicia maiora* adhibebantur, in *tributis* et *curiatis* non item. Quodſi agi ſentirent *optimates*, quae e re ſua non viderentur, ſolemni formula: *alio die Quirites*: augur *vbnuntiabat*. Hinc *vitio creati* dicebantur. Locus autem omnino debebat *inaugurari*.

§. XI.

Dies, in quem edicta eſſent, debebat eſſe *Comitialis*.

§. XII.

In Comitiis centuriatis debebant patres *auctores fieri*, non in tributis.

§. XIII.

Ordo ſuffragiorum ineundorum, ſic conſtituebatur, vt, quae prima ferret centuria, vel tribus, ſorte eligeretur, reliquae vero *iure vocaren-*

Digitized by Google

carentur; quae prima erat, dicebatur *praerogatiua*, curia autem *principium.*

§. XIV.

In Comitiis Centuriatis ſuffragia olim voce, poſtea tabellis lata, quibus notae quaedam inſcriptae erant. Tabellae diuidebantur per *diribitores: rogatores* eas in ciſtas coniiciebant, *cuſtodes* educebant, deſcribebant et numerabant. Formulae ſolemnes erant: *Rogo vos, velitis, iubeatis: vti rogas: antiqua probo:* A. i. e. abſoluo. C. condemno. N. L. non liquet. Poſtea praeco, quid pluribus ſuffragiis eſſet iuſſum, praedicabat cum ſolemni precatione.

§. XV.

Locus, vbi agebantur Comitia, erat in Centuriatis *Campus Martius*, in Curiatis et tributis et *Comitium* et *forum*, et alia loca ſpatioſa in vrbe, et extra Vrbem.

CAPVT III.

DE IVRE ROMANORVM PVBLICO.

§. I.

Ius *publicum* apud Romanos dicitur hoc ſenſu, vt ſit ius illud, quod pertinet ad ſtatum ciuitatis; longe itaque alio ſenſu vſurpatum fuit, ac noſtrum ius publicum. *Ius* eſt, quod eſt commune

munie omnibus, ciuibus Romanis, et ſic vel ius ciuile, erat ius publicum.

§. II.

Ciues Romani alii *pleno ciuitatis iure*, ſ. optima lege et conditione, alii *minus pleno* ciuitatem habebant. Qui tribum et domicilium Romae habebat, *optima lege* ciuis eſſe putabatur.

§. III.

Iuris ciuitatis plenae partes ſunt, *ius libertatis, cenſus*, *militiae*, *ſuffragii*, *haereditatis*, *Vſucapionis* etc.

§. IV.

Ius ciuitatis minus plenum erat *ſine ſuffragio*, eoque ipſo honorum expers. Illo iure vtebantur, qui vel ſolum domicilium ſine tribu, vt inquilini, vel tribum, excluſo domicilio, ceu municipes, habebant.

§. V.

Quae autem ex ciuitate Romana, tanquam fonte, iura manabant, ſi coniuncta comprehendebantur, *Ius Quiritium* conſtituebant, a Iure ciuitatis diuerſum, quamuis ſint, qui contrarium ſtatuant.

§. VI.

Ciuitatem Romanam conſequebantur, I. *natiuitate*, II. *donatione*, III. *manumiſſione iuſta*.

 Amit-

Digitized by Google

Amittebant, qui alius ciuitatis ciues facti essent, quod qui exilio grauiori damnati erant, facere solebant.

§. VII.

Ius latii primum ciuitate Romana minus fuit, quum Latini vtebantur suis legibus, sed lege Iulia et Plotia ciuitate donati sunt Latini.

§. VIII.

Municipia ciuitates fuerunt, quae separatim a Romanis Rempublicam habebant, cum quibus vero ius honorum illi communicauerunt. Primum minus pleno, postea optimo ciuitatis iure vsi sunt.

§. IX.

Praefecturae a prouinciis fere non diuersae erant, nisi, quod Praefectorum edictis, qui eo mittebantur, priuatum omne ius continebatur.

CAPVT IV.

DE IVRE ROMANORVM CIVILI.

§. I.

Ius *ciuile*, sensu latiori etiam leges fundamentales Reipublicae Romanae comprehendit. Cicero definit illud, esse *aequitatem constitutam ciuibus ad res suas obtinendas.*

§. II.

Digitized by Google

§. II.

Lex proprie est, quicquid populus in Comitiis rogatur. Sensu iuris autem a Iustiniano dicitur *lex*, *ius*, *quod populus Romanus, Senatorio magistratu rogante constituit.*

§. III.

Legem ferebant magistratus, cui ius erat cum populo agendi, vt Consules, Praetores, Tribuni plebis, Dictatores.

§. IV.

Vt lex valeret, haec obseruabantur. I. Formula legis componi, et ad Senatum deferri solebat. Probata Patribus formula *promulgabatur*, h. e. *Lex scribi in tabulis, et proponi per trinundinum debebat*, vt legi posset ab omnibus. II. *Solebant orationes* ad suadendam legem, interdum vero etiam ad dissuadendam, *haberi*, tum variae sententiae legis a viris prudentibus opponebantur, ad quae emendabatur ab auctore. III. In Comitiis, vbi conuocatus populus erat rogatus, an *vellet iuberetque*, omnia, quae de Comitiis supra diximus, fieri solebant. Vbi suffragia legem iussissent, *perlata* illa esse dicebatur; sin reiecta lex, *antiqua probata* esse dicebantur.

§. V.

Legis vis erat, vt omnes ciues teneret.

§. VI.

Impediebatur legislatio 1) mutato consilio auctoris, 2) intercessione, 3) si comitiatum quis

auocaret, 4) si dies comitiales adimerentur feriis indicendis, quod erat in Consulum et Praetorum potestate, 5) per auspicia; siue *de coelo seruando*, siue *obnuntiando;* augures habebant *nuntiationem*, magistratus *spectionem.*

§. VII.

Lex solebat l. *rogari*, l. *abrogari*, l. *derogari* l. *obrogari* l. *solui.*

§. VIII.

Praeter leges Iuris ciuilis partes erant: *Plebiscitum*, *Senatusconsultum*, *Edicta*, et *Responsa Prudentum.*

§. IX.

Plebiscitum, a plebe, rogante magistratu plebeio, constituebatur. Hoc primum plebem, postea vero omnes Quirites tenebat.

§. X.

Senatusconsultum est, quod in Senatu decretum, nemine intercedente legitime perscriptum est.

§. XI.

Edicta erant vel *perpetua*, vel *temperaria.* Illa erant, ex quibus ius per totum annum a Praetore dicebatur. Haec a magistratibus, re ita exigente, extra ordinem proponebantur.

§. XII.

Digitized by Google

§. XII.

Edicta erant porro vel *vrbana*, de quibus iam dictum, vel *prouincialia*, quae magiſtratus de iurisdictionis modo in Prouinciis proponebant. Hoc ius dicebatur etiam *Honorarium*.

§. XIII.

Varie autem haec edicta diuidebantur. Si enim quis magiſtratus plurima capita ex anteceſſoris ſui edicto in ſuum nouum, ab initio muneris publicatum, transferret, edictum erat *tralatitium*, ſin minus, vocabatur *nouum*. Perpetuis ab edictis diuerſa erant *repentina*.

§. XIV.

Prudentum reſponſa, *interpretationes legis XII. Tab.* et *diſputationes fori*, magnam etiam partem iuris ciuilis efficiebant.

§. XV.

Libera republica, cum adhuc leges paucae eſſent et obſcurae, neceſſaria erat Iureconſultorum auctoritas. Hinc reſponſa prudentum, quibus momenta Iuris dubia declarata, ortum duxerunt.

§. XVI.

Iureconſultis Romae originem dedit inſtitutum a Romulo *Ius patronatus*. Patriciorum enim erat, parentum munere fungi erga plebeios, vnde

Digitized by Google

et *Patroni* dicebantur. Optio erat cuiuis e plebe, quem vellet, sibi patronum legendi e patriciis. Hunc vero oportebat *clientibus* respondere de Iure, lites pro eis suscipere, in ius vocatos defendere. Tales patroni etiam coloniarum, vrbium, gentium negotia curabant.

CAPVT V.

DE IVDICIIS.

§. I.

Iudicia sunt causarum disceptationes coram Iudice. Erant vel publica, vel priuata.

§. II.

Publica sunt, in quibus de criminibus, quibus Reipubl. maiestas erat imminuta, quaerebatur, quae et *quaestiones* dictae. Fuerunt vel ordinaria, vel extraordinaria.

§. III.

Olim omnia extraordinaria fuere, facinore enim commisso, ad populum ferebatur, qui iudicium decernebat, et *quaestores* extra ordinem constituebat, qui de crimine cognoscerent. Postea institutae sunt *quaestiones perpetuae*, id est, certa crimina certis Praetoribus diiudicanda, inconsulto populo, data. Extraordinariae quaestiones tantum in nouo quodam et atrociori crimine vsitatae, vt *perduellione* etc.

§. IV.

Digitized by Google

§. IV.

Ordinariis praeerat Praetor; Extraordinariis Quaestor. Exercebantur autem vtraque a *iudicibus sorte electis*. *Reiectione* iudicum facta fiebat *subsortitio*.

§. V.

Memorandi etiam *Decemuiri litibus iudicandis*. Quotannis nempe XXVI viri populi suffragiis creati, e quibus constituebantur Decemuiri isti iudicandis litibus. Quinque ex Senatoribus, ex Equitibus quinque deligebantur, et Praetor illos in iudicando socios habebat.

§. VI.

Centumuiri dicebantur terni e singulis tribubus populi suffragio designati, qui in causis grauioribus iudicarent, in quibus, quid iustum esset, non statim appareret.

§. VII.

Differunt ab *iudicibus Arbitri*, atque *Recuperatores*.

§. VIII.

Ordo iudicii publici hic erat.

I. Reus in ius vocabatur ab accusatore. II. Actor postulabat, id est, Praetorem rogabat, an liceret *actionem intendere*. III. Deferebat nomen, postquam calumniam iurasset. IV. Reus recipie-

Digitized by Google

batur, id est, in tabulas inter reos referebatur. V. Dies dicebatur, qua adessent accusator et reus. VI. Iudices sortiebantur, quos si reiicerent litigantes, fiebat *subsortitio*. VII. Causa agebatur, testes audiebantur, tabulae proferebantur. VIII. Sententia ferebatur, qua vel reus absoluebatur, vel puniebatur.

§. IX.

Quae potissimum *capita* ex legis alicuius formula accusari potuerint, describit vberius Ill. *Selchovius* in *Elementis Antiquitt. Iuris Romani*. P. I. L. II. Cap. VII. S. II. p. 177 seqq.

§. X.

Priuata iudicia erant disceptationes controuersiarum de rebus priuatis, quibus praeerat Praetor, sed iudicabant iudices priuati, *arbitri*, *centumuiri*, *recuperatores*.

§. XI.

Ordo iudicii priuati erat. I. Vbi res per amicos componi non potuerat, actor *in ius vocabat*, id est, adibat aduersarium, et rogabat, vt se sequeretur ad Praetorem, et si nollet sequi, aut satisdare, facta *antestatione* eum vi et collo obtorto licebat in *ius rapere*, si in via publica res ageretur. II. Aduersus latitantem *euocatio* per edictum fiebat, si ad tertiam euocationem non prodiret, bona eius possideri, proscribi ac distrahi iubebat praetor. III. in ius vbi ventum erat,

Digitized by Google

erat, *actio* edebatur. IV. *Petitio instituebatur*, id est, rogabatur praetor ab actore, vt liceret, actionem intendere, et reus aduocatum poscere solebat. V. *Actionis datio* sequebatur, tunc VI. *vadatio*, qua certa formula actor petebat a reo, *vt vades daret*, quibus caueret se certo die, qui plerumque *perendinus* erat, adfuturum, actor *vadari reum*, reus *vadimonium promittere* dicebatur, quod si deserebatur, causa cadebat, qui non aderat. VII. Si vterque dicto die aderat, *intendebatur actio* formula concepta, qua praetori exhibita; VIII. Sortiebantur *iudices*, quos praetor, aut *recuperatores* aut *centumuiros* aut *arbitros* dabat, aliquando vero ipse cognoscebat. IX. Iudice dato *satisdationes fiebant*, quibus cauebatur *iudicatum solui*, et rem ratam haberi; quod X. *litis contestatio* sequebatur, et XI. denunciatio in diem perendinum, quae et *comperendinatio* et *condictio* vocabatur. XI. die tertio iudex iurabat, se ex lege iudicaturum, litigantes *calumniam iurabant*, quod et in litem iurare dicebant. XII. Deinde *causa perorabatur*, *testes audiebantur*, *tabulae proferebantur*. XIII. Iudices, si *liquebat*, sententiam ferebant, sin minus, *ampliabant*, vel sibi non liquere iurabant. XIV. Exsecutio sententiae ad praetores redibat.

§. XII.

Exercebantur iudicia publica in *foro*, vel *Campo Martio*. Priuata in foris coram *tribunali*, vel in plano, vel etiam in *Basilicis*.

Digitized by Google

§. XIII.

Iura ciuis Romani quoad statum priuatum diuersis legibus munita fuerunt; quarum praecipuae *de prouocatione*, et illa, *ne quis priuilegia irrogaret* i. e. dictaret poenas gratiae aut odii causa. Pertinebat huc etiam *Ius gentilitatis*, *Ius connubiorum*, *Ius patrium*, *Ius tutelarum*, *Ius dominii*, *Ius in re haereditarium*, et successionis etc.

CAPVT VI.

DE RATIONE VITAE ET VICTVS POPVLI ROMANI.

Vidimus ritus publicos ciuium Romanorum, quaedam nunc de ratione viuendi domestica adiicienda sunt, quae non tam legibus, quam institutis et consuetudine maiorum colebatur. Ad haec autem quatuor capita redigemus.

I. De *re vestiaria*.

II. De *conuiuiorum ratione*.

III. De *re pecuniaria*.

IV. De *ritibus funebribus*.

SE-

Digitized by Google

SECTIO I.

DE RE VESTIARIA.

§. I.

Vestes olim tantum duae fuere, *Toga*, quae exterior et *Tunica*, quae interior erat.

§. II.

Toga olim virilis et muliebris vestis fuit. Postea Matronis vsitata *stola* et *palla*: Togis vero ancillae et meretrices tantum vsae.

§. III.

Togae genera varia fuerunt. I. *Toga praetexta* magistratuum erat, et puerorum ingenuorum puellarumque, *praetexta* dici consueuit, quia in extremitate eius purpura praetexebatur. II. *Pura* siue *virilis* vocabatur, cui nulla purpura praetexta erat, et quam adolescentes annum fere aetatis decimum sextum ingressi, sumebant cum *in forum deducerentur*. III. *Togae candidae*, qua candidati vtebantur, creta erat addita, vti splendesceret. IV. *Toga pulla* in luctu vtebantur, eademque pauperes induti erant. V. In *toga picta* imagines variae acu pictae erant. VI. Toga *palmata*, cui palmae erant intextae.

§. IV.

Trabea breuior toga, purpurei et cocinei coloris, Auguribus, et equitibus in primis in solenni transuectione, propria fuit.

§. V.

Digitized by Google

et *Patroni* dicebantur. Optio erat cuiuis e plebe, quem vellet, sibi patronum legendi e patriciis. Hunc vero oportebat *clientibus* respondere de Iure, lites pro eis suscipere, in ius vocatos defendere. Tales patroni etiam coloniarum, vrbium, gentium negotia curabant.

CAPVT V.

DE IVDICIIS.

§. I.

Iudicia sunt causarum disceptationes coram Iudice. Erant vel publica, vel priuata.

§. II.

Publica sunt, in quibus de criminibus, quibus Reipubl. maiestas erat imminuta, quaerebatur, quae et *quaestiones* dictae. Fuerunt vel ordinaria, vel extraordinaria.

§. III.

Olim omnia extraordinaria fuere, facinore enim commisso, ad populum ferebatur, qui iudicium decernebat, et *quaestores* extra ordinem constituebat, qui de crimine cognoscerent. Postea institutae sunt *quaestiones perpetuae*, id est, certa crimina certis Praetoribus diiudicanda, inconsulto populo, data. Extraordinariae quaestiones tantum in nouo quodam et atrociori crimine vsitatae, vt *perduellione* etc.

§. IV.

Digitized by Google

§. IV.

Ordinariis praeerat Praetor; Extraordinariis Quaestor. Exercebantur autem vtraque a *iudicibus sorte electis*. *Reiectione* iudicum facta fiebat *subsortitio*.

§. V.

Memorandi etiam *Decemuiri litibus iudicandis*. Quotannis nempe XXVI viri populi suffragiis creati, e quibus constituebantur Decemuiri isti iudicandis litibus. Quinque ex Senatoribus, ex Equitibus quinque deligebantur, et Praetor illos in iudicando socios habebat.

§. VI.

Centumuiri dicebantur terni e singulis tribubus populi suffragio designati, qui in causis grauioribus iudicarent, in quibus, quid iustum esset, non statim appareret.

§. VII.

Differunt ab *iudicibus Arbitri*, atque *Recuperatores*.

§. VIII.

Ordo iudicii publici hic erat.

I. Reus in ius vocabatur ab accusatore. II. Actor postulabat, id est, Praetorem rogabat, an liceret *actionem intendere*. III. Deferebat nomen, postquam calumniam iurasset. IV. Reus recipiebatur,

Digitized by Google

batur, id est, in tabulas inter reos referebatur. V. Dies dicebatur, qua adessent accusator et reus. VI. Iudices sortiebantur, quos si reiicerent litigantes, fiebat *subsortitio*. VII. Causa agebatur, testes audiebantur, tabulae proferebantur. VIII. Sententia ferebatur, qua vel reus absoluebatur, vel puniebatur.

§. IX.

Quae potissimum *capita* ex legis alicuius formula accusari potuerint, describit vberius Ill. *Selchovius* in *Elementis Antiquitt. Iuris Romani*. P. I. L. II. Cap. VII. S. II. p. 177 seqq.

§. X.

Priuata iudicia erant disceptationes controuersiarum de rebus priuatis, quibus praeerat Praetor, sed iudicabant iudices priuati, *arbitri*, *centumuiri*, *recuperatores*.

§. XI.

Ordo iudicii priuati erat. I. Vbi res per amicos componi non potuerat, actor *in ius vocabat*, id est, adibat aduersarium, et rogabat, vt se sequeretur ad Praetorem, et si nollet sequi, aut satisdare, facta *antestatione* eum vi et collo obtorto licebat in *ius rapere*, si in via publica res ageretur. II. Aduersus latitantem *euocatio* per edictum fiebat, si ad tertiam euocationem non prodiret, bona eius possideri, proscribi ac distrahi iubebat praetor. III. in ius vbi ventum erat,

Digitized by Google

erat, *actio* edebatur. IV. *Petitio instituebatur*, id est, rogabatur praetor ab actore, vt liceret, actionem intendere, et reus aduocatum poscere solebat. V. *Actionis datio* sequebatur, tunc VI. *vadatio*, qua certa formula actor petebat a reo, *vt vades daret*, quibus caueret se certo die, qui plerumque *perendinus* erat, adfuturum, actor *vadari reum*, reus *vadimonium promittere* dicebatur, quod si deserebatur, causa cadebat, qui non aderat. VII. Si vterque dicto die aderat, *intendebatur actio* formula concepta, qua praetori exhibita; VIII. Sortiebantur *iudices*, quos praetor, aut *recuperatores* aut *centumuiros* aut *arbitros* dabat, aliquando vero ipse cognoscebat. IX. Iudice dato *satisdationes fiebant*, quibus cauebatur *iudicatum solui*, et rem ratam haberi; quod X. *litis contestatio* sequebatur, et XI. denunciatio in diem perendinum, quae et *comperendinatio* et *condictio* vocabatur. XI. die tertio iudex iurabat, se ex lege iudicaturum, litigantes *calumniam iurabant*, quod et in litem iurare dicebant. XII. Deinde *causa perorabatur*, *testes audiebantur*, *tabulae proferebantur*. XIII. Iudices, si *liquebat*, sententiam ferebant, sin minus, *ampliabant*, vel sibi non liquere iurabant. XIV. Exsecutio sententiae ad praetores redibat.

§. XII.

Exercebantur iudicia publica in *foro*, vel *Campo Martio*. Priuata in foris coram *tribunali*, vel in plano, vel etiam in *Basilicis*.

Digitized by Google

§. XIII.

Iura ciuis Romani quoad ſtatum priuatum diuerſis legibus munita fuerunt; quarum praecipuae *de prouocatione*, et illa, *ne quis priuilegia irrogaret* i. e. dictaret poenas gratiae aut odii cauſa. Pertinebat huc etiam *Ius gentilitatis*, *Ius connubiorum*, *Ius patrium*, *Ius tutelarum*, *Ius dominii*, *Ius in re haereditarium*, et ſucceſſionis etc.

CAPVT VI.

DE RATIONE VITAE ET VICTVS POPVLI ROMANI.

Vidimus ritus publicos ciuium Romanorum, quaedam nunc de ratione viuendi domeſtica adiicienda ſunt, quae non tam legibus, quam inſtitutis et conſuetudine maiorum colebatur. Ad haec autem quatuor capita redigemus.

I. De *re veſtiaria*.

II. De *conuiuiorum ratione*.

III. De *re pecuniaria*.

IV. De *ritibus funebribus*.

SE-

Digitized by Google

SECTIO I.

DE RE VESTIARIA.

§. I.

Vestes olim tantum duae fuere, *Toga*, quae exterior et *Tunica*, quae interior erat.

§. II.

Toga olim virilis et muliebris vestis fuit. Postea Matronis vsitata *stola* et *palla*: Togis vero ancillae et meretrices tantum vsae.

§. III.

Togae genera varia fuerunt. I. *Toga praetexta* magistratuum erat, et puerorum ingenuorum puellarumque, *praetexta* dici consueuit, quia in extremitate eius purpura praetexebatur. II. *Pura* siue *virilis* vocabatur, cui nulla purpura praetexta erat, et quam adolescentes annum fere aetatis decimum sextum ingressi, sumebant cum *in forum deducerentur*. III. *Togae candidae*, qua candidati vtebantur, creta erat addita, vti splendesceret. IV. *Toga pulla* in luctu vtebantur, eademque pauperes induti erant. V. In *toga picta* imagines variae acu pictae erant. VI. Toga *palmata*, cui palmae erant intextae.

§. IV.

Trabea breuior toga, purpurei et cocinei coloris, Auguribus, et equitibus in primis in solenni transuectione, propria fuit.

§. V.

Digitized by Google

§. V.

Sagum et *Chlamys* vestis militaris erat. Imperatoris Sagum appellabatur *Paludamentum.*

§. VI.

Laena vestimentum militare est, quod supra omnia vestimenta sumitur, peregrini generis, a Romanis susceptum. *Lacerna* vero pallium laneum apertum, quo pluuiae imprimis tempore vtebantur.

§. VII.

Tunica vestis erat interior, angustior, et breuior, olim sine manicis, postea *manicata*, et cincta. Olim sine tunica Romani, postea vnam, deinde duas induti incedebant, quarum interior, *interula* vel *subucula*, superior *superaria* dicebatur.

§. VIII.

Tunicae *clauis* distingebantur, qui vel *latiores* vnde *laticlauiae*, vel *angustiores*, vnde *angusticlauiae* tunicae.

§. IX.

Vestes muliebres erant, *Stola*, *Fasciae*, *Mitrae*, *Reticulum*, *Vittae*, *Flammea*, *Instita*, *Palla* etc.

§. X.

Ad reliqua vestimentorum genera pertinent: *Cucullus*, *colobium*, *gausapa*, *endromis*, *pallium*, *birrhus*, *thorax*, *pileus*, *capillamentum* etc.

§. XI.

Digitized by Google

§. XI.

Veſtium mutatio fiebat vel in luctu vel in laetis rebus.

§. XII.

In luctu Senatores laticlauiis depoſitis anguſticlauiis vtebantur. Magiſtratus ſine praetexta, equites ſine clauo, reliqui Romani *Sagati*, vel *ſordidati* incedebant. In *laetitia* veſtes candidas ſumebant a *fullonibus* candidiores factas.

§. XIII.

Calceamenta Romanorum duplicis generis fuerunt; *Calcei* et *Soleae*. Calceos cauos varii coloris habebant, *Solea* ſiue *ſandalium* in plantis loris conſtringebatur, *caliga* militum inprimis erat.

SECTIO II.

DE RITV CONVIVANDI.

§. I.

Veteres Romani olim *ſedentes*, poſtea in lectis *accumbentes* menſis, ordinarie conuiuabantur. Ordinarie tres erant lecti, vnde *triclinii* nomen venit, *ſtrati veſtibus*. Ante cibum ſolebant ſe *lauare*, *veſtes mutare*, *calceos deponere*.

§. II.

Digitized by Google

§. II.

Olim semel tantum vno quoque die Romani cibum capere solebant, hora nona h. e. fere nostra hora *tertia;* quod *coenare* vocabatur. Postea, crescente luxu, addita sunt *ientacula*, *prandia* et *commessationes.*

§. III.

Cibi olim simplicissimi, et frugalissima coena, plerumque *pulte*, *oleribus*, vel *carne*, omnibus simul mensae illatis, constabat. Postea coenae tres fuere partes. I. *Gustus*, *gustatio*, *antecoena*, *antecoenium.* II. Ipsa *coena* variis ferculis et missibus instructa. III. *Bellaria*, vel *mensae secundae.* Inter coenandum apud nonnullos cantabant pueri, et puellae delicatae, vel legebatur aliquid.

§. IV.

Mensae *consecratio* fiebat *salis appositione*, et *libatione* vini.

§. V.

Vinum in *poculis* ministrabatur. Vasa vero ratione mensurae variis nominibus insignita, quaedam *incertae mensurae* vt *Crateres*, *Scyphi*, *Calices*, *Cymbia*, *Cuculli*, *Paterae*, *Canthari* etc. quaedam *certae mensurae*, vt *culei*, *amphorae*, *vrnae*, *congii*, *sextarii*, *heminae*, *cyathi* etc.

§. VI.

Temperantiores aquam vino admiscebant, quam vel *frigidam*, vel *calidam* bibebant.

§. VII.

Digitized by Google

§. VII.

Bibendi leges in solemnioribus conuiuiis *a rege conuiuii*, qui sorte creabatur, ferebantur. Appellabatur etiam *magister conuiuii*, *modimperator*, *thaliarchus* etc.

SECTIO III.

DE RE PECVNIARIA.

§. I.

Antiquissimis Vrbis Romae temporibus, quum signata pecunia nulla erat, vel permutatione mercium, vel metallorum certo pondere appenso, commercia exercita. Deinde signari nummi ex *aere*, *argento* et *auro*, *pecudum imaginibus*, coeperunt.

§. II.

Ratio computandi pecuniam Romanam fere omnis erat ad pondus eiusque partes exacta, vnde plurima vocabula, non tam nummum signatum, quam eius pondus et aestimationem continebant.

§. III.

Communis supputatio fiebat, per *asses*, *sestertios*, *denarios*, *minas*, *sestertia*, talenta.

§. IV.

Digitized by Google

§. IV.

As duodecim vnciis constabat, quarum ratio haec est.

As	valebat	XII. Vncias.
Deunx		XI. Vncias.
Dextans		X. Vncias.
Dodrans		IX. Vncias.
Bes		VIII. Vncias.
Septunx		VII. Vncias.
Semis		VI. Vncias.
Quincunx		V. Vncias.
Triens		IV. Vncias.
Quadrans		III. Vncias.
Sextans		II. Vncias.
Vncia		Vnam Vnciam.

§. V.

Sestertius constabat *duobus assibus* et *dimidio*; *denarius*, qui etiam *drachma* dicitur, *decem assibus*; *Mina centum drachmis*; *Sestertium* mille Sestertiis nummis, *Talentum* sexaginta minis. *Quinarius* erat *denarius dimidius*; Sestertius quarta denarii pars erat, eiusque signum L. L. S.

SE-

Digitized by Google

SECTIO IV.

DE RITIBVS FVNEBRIBVS.

§. I.

Mortuo clausis oculis, *conclamatio*, ab tota familia edebatur; cadauer ablutum et vnctum in lecto ad ianuam, pedibus et facie in viam versis, collocabatur, per *septem fere dies*.

§. II.

Postea a praecone *funus indici* solebat, et cadauer efferri ad *sepulcrum*, vel *rogum*, pompa funebris ordinata ab *designatoribus*. Praeibant *praeficae*, *tibicines*, *insignia* vel gentis vel honorum in ferculis praelata; sequebantur agnati et amici, lugubri veste, ad rogum.

§. III.

Interdum in *foro pro rostris* a proximo agnatorum, vel alio, laudabatur defunctus, quod dicitur *parentatio*.

§. IV.

Vbi ad rogum ventum, imponebatur cadauer; e cognatis quidam, auersus *facem ei subiiciebat*, consumta ossa et cineres legebantur, et in Vrnam condebantur. Exstruebatur *pyra* in

Digitized by Google

formam arae, cupressis circum vndique positis. Huic imponebatur cadauer, in lecto, oculis rursus reseratis.

§. V.

Ossilegio peracto populus solemni formulà Ilicet, dimittebatur. Discessuri vltimum Vale acclamabant mortuo, et Vrna sepulcro condebatur.

§. VI.

Aliquando in illustrium virorum funeribus accedebat, *Decursio*, *epulum*, *visceratio* et *ludi funebres*.

PARS III.

DE RE MILITARI.

CAPVT I.

DE MILITIBVS.

§. I.

Milites esse poterant tantum Ciues Romani, qui in pedites et equites describebantur. Obligatio erat, vt quilibet ab anno aetatis decimo septimo ad quadragesimum septimum, eques *dena*, pedes, sena dena aut *vicena* stipendia conficere deberet.

§. II.

Digitized by Google

§. II.

Delectus militaris, certis et definitis ritibus, fiebat a Consule, quem nemo detrectare poterat, nisi ob has causas vacationem habebat; I. ob *aetatem;* II. ob *honorem* vel *sacerdotium;* III. propter *immunitatis beneficium;* IV. ob *emerita stipendia;* V. ob *morbum*, vel *vitium.*

§. III.

Post delectum, vbi *in verba iurauerant*, sacramento addicti, in numeros diuidebantur, et exercitus constituebatur, cuius partes, si pedites complectebatur, erant *legio*, *cohortes*, *manipuli*, *centuriae;* equitum diuisio erat in *alas*, *turmas* et *decurias.* Extra legiones, et *socii turmas* ordinabantur.

§. IV.

Genera peditum fuerunt quatuor. I. *Velites*, vel *leuis armaturae milites.* II. *Hastati*, qui primi hastis pugnarunt. III. *Principes* ita appellati, quod a principio olim pugnabant. IV. *Triarii*, qui etiam *Pilani* vocabantur, in acie, tertio ordine subsidio ponebantur, et pilis pugnabant.

§. V.

Equites, vel *equo publico* merebant, vel *priuato.*

Digitized by Google

§. VI.

Milites debebant *iusta stipendia facere*, pedes *vicena*, Eques *dena*, quibus confectis *Veterani* erant, nec, nisi cogente necessitate *euocarentur*, militare cogebantur.

§. VII.

Militare desinebant per *missionem*, quae erat triplex:

I. *Honesta*, quae completis stipendiis concedebatur, proprie dicta *exauctoratio*. II. *Caussaria*, quae ob vitium vel morbum dabatur. III. *Ignominiosa*, quae ob delicta irrogabatur.

CAPVT II.

DE DVCIBVS MILITVM.

§. I.

Summus militum Dux erat vel *Consul* vel *Praetor*, vel alius Magistratus, qui auspicia et ductum habebat, et *imperator* interdum, re bene gesta, appellabatur, quo tamen nomine modo vtebatur usque ad finem triumphi, aut, ingressum in Vrbem.

§. II.

Digitized by Google

§. II.

Secundum locum tenebant *Legati*, quos *Consules* vel Senatus legebant, ad vicariam operam subeundam. Plerumque singuli *legati* singulis legionibus praeerant.

§. III.

Tertius ordo erat *Tribunorum militum*, qui Legionibus praeerant, olim duplices, *Rufuli* et *Comitiati*, postea etiam *laticlauii* et *angusticlauii*. Sex erant in legione, et bini, alternis vicibus, legionem regebant. Primum fuit dignitas annua, post *semestre* munus factum.

§. IV.

Quarto loco erant *centuriones* in vnoquoque manipulo duo, sexaginta in legione, primus omnium erat *Primipilus*. Dicebatur primos pilos ducere, et insigni vtebatur, *vite*. Centuriones sibi singuli duo *optiones* adsumebant, qui et *succenturiones* dicti, in vnoquoque manipulo duo etiam erant *signiferi*.

§. V.

Equitum praefecti erant, I. *Turmae praefectus*, II. *Decuriones tres* in singulis turmis.

§. VI.

Socii suos praefectos habebant, qui vero ab exercitus duce creari debebant, et *praefecti sociorum* vocabantur.

Digitized by Google

CAPVT III.

DE AGMINE, CASTRIS, ET ACIE.

§. I.

Agmen erat exercitus proficiscens. Bello indicto Consules inter se sortiebantur, vter bellum gereret. Iter indicebatur per *tesseram*, et instituebatur ad *classicum*, quod ter canebat, I. ad vasa colligenda, II. ad *impedimenta* iumentis vel curribus *imponenda*, III. *ad iter ingrediendum*.

§. II.

Agminis forma non semper erat vna, sed pro locorum conditione variabatur, plerumque *quadrata* erat vel *pilata*.

§. III.

Si in agmine ducendo metus erat hostium, fiebat *euolutio*, et pro natura locis acie directa pugnabatur.

§. IV.

Itinere instituto praemittebantur *metatores*, qui locum aptum castris ponendis caperent, et describerent. Cum aderat agmen, vnusquisque ad

Digitized by Google

ad locum ſibi attributum muniendum currebat, et breui tempore caſtra erant perfecta.

§. V.

Caſtra autem erant, vel, quae vnius tantum, aut paucarum noctium cauſa exſtruebantur, quae *manſiones* vocabantur, vel quae diuturnioris morae gratia fiebant, quae *ſtatiua*, vel *ſtatiuae ſedes* dicebantur. Inter haec erant et *hiberna*, quae in locis hoſtilibus, praeſidii cauſa muniebantur, et ſaepe in oppidi ſpeciem muniebantur, quae interdum vrbibus originem dederunt.

§. VI.

Caſtris tantum recipiebantur milites; *colones*, *lixae* etc. extra vallum in *proceſtriis* manebant.

§. VII.

Caſtrorum forma ſemper erat eadem, *quadrata*, pro copia militum modo ampliorum, modo contractiorum.

§. VIII.

Portae erant quatuor, in ſingulis lateribus ſingulae. I. *Praetoria* ſiue *extraordinaria*. II. *Principalis dextra*. III. *Principalis ſiniſtra*. IV. *Decumana*, oppoſita praetoriae.

Digitized by Google

§. IX.

Castra cingebantur *vallo*, siue *aggere*, qui trium quatuorue pedum altitudine, nisi aliter metus hostium propinquorum suaderet, *sudibus* munitus, distabat *ducentos pedes* a tentoriis.

§. X.

Vallo praeducebatur *fossa* plerumque octo pedes lata, et totidem alta.

§. XI.

Castrorum partes interiores erant.

I. *Praetorium*, quod loco edito altius reliquis tentoriis erigebatur. Praetorii area ampla erat, et quadrata, quae *ministros*, *comites* et *contubernales* Imperatoris caperet.

II. *Quaestorium*, vbi quaestor tendebat ad dextram praetoris.

III. *Legatorum tentoria* ad sinistram.

IV. *Tribuni militum* post praetorium, vbi et *praefecti* sociorum, et alii duces tendebant.

V. *Militum tentoria* hoc ordine, vt Equites in medio tenderent, tunc Triarii, deinde Principes, et Hastati, quorum latera equites et pedites sociorum claudebant.

§. XII.

Digitized by Google

§. XII.

Principia erat ſpatium vacuum inter Tribunos et milites, centum pedum, vbi ius dicebatur, ſupplicia ſumebantur, ſigna et aquilae erant.

§. XIII.

Milites omnes erant ſub *tentoriis*, quae ex pellibus vel corio facta tendebantur, vel ſub tabernaculis.

§. XIV.

Viae in caſtris ſtructae erant tranſuerſae tres, directae quinque.

§. XV.

Tentorium vnumquodque decem milites, cum decano, capiebat, quod dicebatur *contubernium*.

§. XVI.

Munia, quae praeſtabant, ad cuſtodiam caſtrorum, vel *ſtationes*, vel *excubiae*, vel *vigiliae* dicebantur, quae vocabula ſaepe promiſcue ſumta, niſi, quod *vigiliae* propriae nocturnae ſint, *ſtationes* proprie ante portas, et praetoria, *excubiae* de omnibus dicantur.

Digitized by Google

§. XVII.

Vigiliarium ratio *Tesseris* constabat, quae hoc modo dabantur. Tribuni militum, sole inclinante, numerum militum imperatori deferebant; Imperator ordinato numero vigilum, tesserae inscribebat signum, quod Tribuni *tessariis*, qui ex decimo quoque signo capiebantur, dabant. Qui illud proximi signi duci, ille deinceps sequenti tradebat, donec ad Tribunum rediret, vt iste videret, num quae fraus esset commissa. Hoc peracto ad coenandum dimissus miles, *buccina* ad *vigilias* excitabatur, quae in quatuor partes noctem diuidebant.

§. XVIII.

Praeter vigilias, quas pedites praestabant, erat *circuitio;* quae equitibus commissa olim, postea proprie dicti *Circuitores* huic muneri destinati.

§. XIX.

Aciei ordo communis erat, olim vt primi Hastati, tunc Principes, tandem Triarii in manipulos diuisi, pugnam inirent; primi cum pellebantur, per interualla sequentis ordinis se recipiebant.

§. XX.

Leuis armaturae milites, vt antiquissimo tempore *rorarii* et *accensi*, postea *velites*, non certo loco

Digitized by Google

loco ſtabant, ſed aliquando ante ſigna, aliquando mixti manipulis, aliquando in cornibus, ſemper tamen primi, pugnam ciebant.

§. XXI.

Signa erant ante vnumquemque manipulum in agmine; in acie in medio. Aquila erat ante Triarios.

§. XXII.

Iulii Caeſaris aetate aliter inſtituebatur acies: ſublata enim manipulorum ordinatione, legionem per *cohortes* inſtruxit. In prima acie pugnabant primae cuiusque legionis cohortes, in quibus militabant primae dignitatis milites, et voluntarii, qui pilis armati erant. Poſterior acies erat haſtatorum.

§. XXIII.

Cornua olim ſocii obtinebant, poſtea inter cornua numerabantur, et dextrum cornu erat *prima acies*, media tunc ſecunda *acies*, ſiniſtrum cornu, *tertia acies*.

§. XXIV.

Non autem ſemper eodem modo acies inſtruebantur, aliquando enim duobus tantum cornibus, ſublata media acie. Quadrata vel ſimplex acies erat, cum recta fronte et ſimplici, tota acies

Digitized by Google

acies se in hostem mouebat, et ad rectam lineam omnes simul pugnabant.

§. XXV.

Duplex acies vel *triplex* dicebatur, quando vel in duo cornua, vel in tres acies diuiso exercitu, pugna modo a dextro, modo a sinistro cornu, modo a media acie incipiebat, quo casu vel *obliqua* erat, vel *sinuata*, vel *gibbera* acies.

§. XXVI.

Praeter has formas aciei, aliquando pars exercitus, pro conditione locorum vel hostium, mutabat ordines, et in *cuneum*, vel *forpicem*, vel *globum*, vel *turrim*, vel *laterculum*, vel *serram* coibat.

§. XXVII.

Instructa acie *alloqui* solebat milites imperator, deinde *classico* signum pugnae dabatur, ad quod milites *clamore sublato arma quatiebant*, et pugnae se accingebant.

§. XXVIII.

In oppugnandis vrbibus solemnis erat deuotio, et mos euocandi Deos tutelares ex vrbe, quae expugnari posse credebatur.

CAPVT

Digitized by Google

CAPVT IV.

DE ARMIS MILITARIBVS.

§. I.

Arma militum sunt triplicia, vel ad corpus a vulneribus tegendum, vel ad vulnera hostibus infligenda, quae *tela* proprie appellata, vel ad oppugnationes, et defensiones vrbium comparata.

§. II.

Inter arma, quibus corpus tegebatur, prima erat *Galea*, quae vel ex pelle, vel ex aere, caput tegebat, et plerumque *crista* erat insignis.

§. III.

Sutum vel *Scutum* et *clypeus*, quae forma modo diuersa erant, vel ex *ligno*, vel ex *corio*, vel alia denique materia fiebant.

§. IV.

Lorica, quod pectus tantum tegebat, ex *catenulis*; vel ligno, vel linteo. *Hami* vocabantur etiam *Squamae*, et ipsa lorica thorax.

§. V.

Digitized by Google

§. V.

Parma ex corio, vel *ligno* corio inducto. *Vmbo* in clypeo et parma plerumque ex metallo.

§. VI.

Ocreis et *caligis* equites ad crus tegendum vtebantur.

§. VII.

Ad arma, quibus ad laedendum vtebantur, referenda *Gladius*, *Hasta*, *Lancea*, *Pilum*, *Contus*, qui hasta longior, *Tela* et *Sagittae*, *Arcus*, *Iacula*, *Fundae*.

§. VIII.

Arma, quibus oppugnabantur, vel etiam obsessae defendebantur vrbes, dicuntur omnino *Machinae*.

§. IX.

Quae ad oppugnationem adhibebantur, praecipuae dicebantur: *Testudines*, quae Scutis, supra capita densatis, vel tabulatis, contextis efficiebantur. II. *Corona*. III. *Scalae*, per quas muros conscenderent. IV. *Crates*, quae texto vimineo ad explendos aggeres constabant. V. *Musculus*, et *Vineae* e lignis leuioribus, munitione duplici tabulatis, cratibusque contexebantur, quibus subsidentes tuti ad subruenda mu-

rorum

Digitized by Google

rorum penetrarent fundamenta. VI. *Plutei*, qui ad ſimilitudinem abſidis contexebantur e vimine; et ciliciis vel corio protegebantur, ternis rotulis cuicunque parti murorum admouebantur.

§. X.

Circumuallationes huc quoque pertinent, quae *aggere*, *brachiis*, *lorica*, *turribus*, inſtructae.

§. XI.

Tormenta ſunt *arietes*, *Catapultae*, *Baliſtae*. Denique *Cuniculis* in vrbe oppugnanda vſi ſunt.

§. XII.

Ad defenſionem vtebantur *Saxis*, *oleo*, *pice*, *Sulphure*, *bitumine*, *plumbo*, et ſimilibus, quae in aſcendentes deuoluebant.

§. XIII.

Contra aggeres, turres etc. contraria opera erecta, *cuniculi* ducti, ignes et faces in opera iactae, *trabes* intortae.

§. XIV.

Tormentis *Coria*, *cilicia*, *vela*, opponebant.

CAPVT

Digitized by Google

CAPVT V.

DE PRAEMIIS ET POENIS MILITARIBVS.

§. I.

Antiquissimo tempore nulla stipendia publica data; sed circa Annum CCCXXXXVII, vt de publico miles acciperet, vltro a Patribus plebi oblatum. Ex illo inde tempore diurnum stipendium quinque circiter assium fuit. Ab tempore Iulii Caesaris auctum subinde. Duplum semper centurionibus, triplum equitibus datum.

§. II.

Praemia sunt vel *ducum* vel *militum*. Imperator re bene gesta, bello finito consequebatur vel *Triumphum*, vel *Ouationem*, vel *Lauream*, vel supplicationem s. *gratulationem*, a Senatu decretam.

§. III.

Reliquorum ducum vel communia erant cum militibus praemia, nisi quod *duplicata*, vel *triplicata* etc. consequebantur; vel erant *promotiones*.

§. IV.

Digitized by Google

§. IV.

Praemia militum erant vel *ordinaria*, vel *extraordinaria*. Illa erant *ſtipendia*, et *commoda emeritae militiae*. Praeter aes militibus dabatur *frumentum*, *veſtes*, *aes* ſimilia. Etiam ſtipendium militibus, propter virtutem, auctum inuenimus.

§. V.

Commoda emeritae militiae erant plerumque *agri*, qui veteranis aſſignabantur.

§. VI.

Extraordinaria praemia erant; I. *Praeda*, quae militibus interdum diuidebatur; II. *Coronae*, vt *ciuicae*, *obſidionales*, *murales*, *caſtrenſes*, *nauales*, *aureae* etc. III. *Haſtae puae*, *phalerae*, *vexilla*, *armillae*.

§. VII.

Poenae pro delictorum ratione erant, minores vel maiores. Minores erant *flagellatio*, quae vite fiebat. *Hordeum* pro tritico datum. *Stipendii imminutio*, vel *priuatio*. *Extra vallum tendere*. *Diſcinctio*. *Mutatio* ordinis in militia. Miſſio ignominioſa, de qua ſupra.

Digitized by Google

§. VIII.

Grauiores poenae erant, *Capitis multatio*, cum fustuario enecti, vel *lapidibus* obruti, vel *gladio* percussi peribant. *Decimatio* vel vicesimatio etc.

CAPVT VI.

DE MILITIA ROMANA NAVALI.

§. I.

Milites in nauali militia fere iidem erant, qui in terrestri. *Classiarii* dicebantur, *propugnatores* et *epibatae*. *Nautae* vero omnes, quibus nauium cura mandata erat. *Naupeii* reficiendarum nauium curam habebant.

§. II.

Arma nauium militarium et instrumenta erant: *Rostra*, *Catastromata*, *turres*, de tabulis erectae, *transtra*, *Antenna*, *gubernacula seu* remi longiores, *Tormentum*, qui erat funis nauticus, a prora ad puppim extensum, quo nauis magis constringeretur, cuius vsus in tempestatibus maxime erat.

§. III.

Digitized by Google

§. III.

Arma classiariorum eadem fere erant, quae militum, terrestrem militiam sequentium. *Scutis* maxime, *ocreis* et *manicis* vtebantur; praeterea *telis*, *fustibalis*, *bipennibus* etc.

§. IV.

Aciem, idoneo loco, cunctis oneribus leuatis nauibus, velis contractis, instruebant Forma aciei non semper eadem, verum plerumque fuit *lunata*. Signum pugnae erat *clypei* aut *vexilli*, e naui praetoria *sublatio*, et *classici cantus*. Initium pugnae ipse dux cum praetoria faciebat.

§. V.

Sed vt terra Romanorum potestati parebat; sic mare infestum esse eis, videbatur. Tot enim, tantaque classes Romanae naufragia fecerunt, vt senatus consulto decretum fuerit, *maris pericula non vltra experiri*, sed *sexaginta modo naues seruare*, *quibus necessaria in prouincias perferri possent*.

Digitized by Google

CAPVT VII.

DE STVDIIS LITERARVM APVD ROMANOS.

§. I.

Praeter instituta, leges, et ritus Romanorum studia, quae literis dederunt, eo magis memorari debent, quo maiorem famae magnitudinem illis conciliarunt.

§. II.

Ante Punica bella rudes et modo militares Romani fuerunt. Finito primo Bello punico ex Graecia literae commigrare Romam ceperunt.

§. III.

Sicut apud omnes alias gentes, etiam apud Romanos *poesis* prius culta fuit, quam reliquae disciplinae. Substitit autem haec ars aliquantum, nec honorem iustum nacta est.

§. IV.

Ipsa reipublicae, praecipue Romanae, *natura* ingenia ad eloquentiam ducebat; in quo genere literarum adeo excelluerunt, vt cum Graecis de palma

Digitized by Google

palma certarent; et *Cicero* magister artis summus existeret.

§. V.

Haud dubie Fabius Pictor primus in historia fuit. A Temporibus tamen *Sullanis inde*, demum ad culmen illud doctrinarum genus euasit.

§. VI.

Tempore Ciceronis, eo ipso auctore: *Italia plena erat Graecarum artium, et disciplinarum, studiaque haec in Latio vehementius colebantur.*

§. VII.

Ab illo inde tempore nullum fere literarum et artium genus incultum reliquerunt Romani. Imperatoribus regentibus poetica summa ingenia eluxerunt, fauente aula.

§. VIII.

Bibliothecae fero institutae publici iuris; privatae multae. Aemilius Paullus, victo Perse, ingentem copiam librorum ex Macedonia Romam attulit; ex Ponto et Asia Lucullus. Asinius Pollio primus dicitur publicam Bibliothecam instituisse. Augustus duas dicauit, *Octauiam*, et *Palatinam*, iuxta aedes suas et Apollinis templum, in monte Palatino.

Digitized by Google

§. IX.

Adiuuabant ſtudia literarum, et ſenſum venuſti atque pulchri acuebant *recitationes* ſolemnes eorum, quae ab ingenio elaborata erant. Tempore poſteriori inprimis illae recitationes obtinebant.

§. X.

Scholae publicae ſerius inſtitutae ſunt; non deerat vero Diſciplina priuata. Qui literarum cognitionem amplificare cupiebant, Athenas adire ſolebant, donec inde omnis fere eruditionis, et pulchritudinis ratio et ſenſus ſe tradidit Romanis.

FINIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

1000,-
Juni 86

Digitized by Google

Digitized by Google